

DEMOKRASI VE İNSAN HAKLARI

KIBRIS LGBTİ HAREKETİ

Aktivizm, Hukuk Ve İki Kesimdeki Değişim

**Nayia Kamenou, Enver Ethemer,
Costa Gavrielides, Okan Bullici**
2019 Raporu

Bu rapor LGBTİ bireylerin Kıbrıs'ın her iki kesiminde karşılaştıkları ayrımcılık ve eşitlik ile ilgili haklarını analiz etmektedir.

LGBTİ topluluğun politik bir aktör olarak varlığının ve buna bağlı olarak LGBTİ haklarının tanınması her iki kesimde de yavaş ve zor bir süreç olmuştur.

Avrupa Birliğine giriş sürecinin yaratmış olduğu Avrupalılaşma ve uluslararası toplumla daha etkin işbirliği kurma LGBTİ hakları bağlamında değişim için yeni bir fırsat penceresi yaratmıştır.

İçindekiler

I.	GİRİŞ	3
II.	KIBRIS'TA EŞCİNSELLİĞİN SUÇ OLMAKTAN ÇIKARILMAŞI	4
	Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Atılan Adımlar	4
	Eşcinselliğin Suç Olmaktan Çıkarıldığı Son Avrupa Toprağı: Kuzeyde Yasa Değişikliği Süreci	4
III.	KIBRIS LGBTİ SİVİL TOPLUMUNUN OLUŞUMU	6
	Güney	6
	Kuzey	7
IV.	GÜÇLERİN BİRLEŞTİRİLMESİ – ORTAK ÇALIŞMA	10
	Aralık 2010: Dayanışma ve Ağ Kurma Konferansı.....	10
	Ekim 2012: "Kapsayıcılığa Doğru: Sağlık, Eğitim ve LGBT Toplululuğu"	10
	2014 Kıbrıs Onur Yürüyüşü	10
	Ortak toplantılar ve Etkinlikler	11
	Gökkuşluğu Toplantıları	11
	Ekim 2019: Renklerin Buluşması	11
V.	MEVCUT YASAL ÇERÇEVE	12
	Uluslararası Değerlendirme – ILGA-Europe Yıllık Gökkuşluğu Endeksi	12
	Her İki Kesimdeki Yasal Hakların ILGA-Europe Kriterlerine Göre Durumu	12
	1. Eşitlik ve Ayrımcılık Yapmama	12
	2. Aile	13
	3. Nefret Suçu ve Nefret Söylemi	14
	4. Toplumsal Cinsiyetin Yasal Olarak Kabul Edilmesi ve Vücut Bütünlüğü	14
	5. Sivil Toplum Alanı	14
	6. İltica	15

VI.	LGBTİ EŞİTLİĞİNE DOĞRU: YAPILMASI GEREKENLER	16
	1. Trans ve İnterseks Hakları – Cinsel Kimliğin Yasal Olarak Tanınması	16
	2. Trans ve İnterseks Hakları – Cinsiyet Değişirme Ameliyatlarının Devlet Tarafından Karşlanması	17
	3. Tüp Bebek (IVF)	17
	4. Evlilik Eşitliği	17
	5. Evlat Edinme	17
	6. Homofobik ve Transfobik Nefret Söylemi ve Nefret Suçu	17
	7. İstihdam	18
	8. Rıza dışı ‘Dönüştürme Terapisi’	18
	9. Ruh Sağlığı	18
	10. Okul ve Eğitim	18
	11. Askerlik Hizmeti	18
VII.	SON DEĞERLENDİRMELER VE SONUÇ	19
	Ek I	21
	Ek II	21
	Kaynaklar	22
	Yazarlar hakkında	24

I

GİRİŞ

Kıbrıs'ta İngiliz sömürge döneminin 1960 yılında sona ermesinin ardından; Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender ve İnterseks (LGBTİ) topluluğunun yasal haklarının tanınması ve LGBTİ bireylerin varlığının siyasi anlamda daha görünür olması Kıbrıs'ın her iki kesimi için de yavaş ve zor bir süreç olmuştur. 1960'lı yıllardan bu yana Kıbrıs sorununu etnik bir eksen temelinde değerlendiren egemen milliyetçi politikalar Kıbrıs sorununa kıyasla politik olarak daha önemsiz ve hatta bazı durumlarda bu politika ile ilişkisiz, görülen diğer konularda -cinsiyet ve toplumsal cinsiyet gibi - bir sivil toplum hareketinin oluşmasına engel teşkil etmekteydi. Kıbrıs gibi etnik ekseninde bölünmüş ve anlaşmazlıkların hüküm sürdüğü sömürge sonrası ülkelerde yaygın olarak ortak bir paylaşım unsuru olan "milli kimlik" önem kazandığından, milliyetçi söylemler daha yoğun ilgi görme eğilimindedir. Kıbrıs'ta tarihi dönüm noktaları ve özellikle İngiliz sömürgecilerin iki tarafı birbirine düşürme amacı ile nefret ve milliyetçiliği körükleyen söylemleri, her iki kesimde de milliyetçilik eksenine bir kimlik oluşmasına yol açmıştır. Bu kimlik cinsiyet politikalarının ve her iki kesimde de da toplumsal cinsiyet normlarının bu ekseninde oluşmasına imkan vermiş, toplumsal cinsiyet temelinde erkek ve kadın kimlikleri de bu milliyetçi ataerki zihniyet çerçevesinde şekillenmiştir. Bu her iki kesimde de ortak olarak paylaşılan bir pratik halini almış ve toplumsal cinsiyetin heteronormatif kalıplar dışında tartışılmasını imkansız hale getirmiştir. Bu da yasal, politik, sosyal ve kültürel mekanizmaların toplumsal cinsiyetin belirlediği hiyerarşiye göre şekillenmesine yol açmıştır. (Kamenou, 2011; Kamenou, 2012; Kamenou, 2016; Kamenou, 2019a; Kamenou, 2019b; Kamenou, 2020).

İlk olarak 1885 tarihli Birleşik Krallık Ceza Hukuku Tadil Yasası, yeni Kıbrıs Cumhuriyeti de Ceza Yasası'nda (Fasıl 154) aynen geçirilmiş ve anılan yasada yer alan Madde 171-173 aynen korunmuştur. Bu yasa eşcinsel ilişki ve rıza gösteren erkekler cinsel birlikteliği suç olarak kabul etmiştir.¹1975 yılında Kıbrıs Türk Yönetimi'nin kurulmasının ardından, aynı ceza kanunu herhangi bir değişiklik yapılmadan Kıbrıs Türk Ceza Yasası kapsamında alınmıştır. Yine, 1983 yılında, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde² Fasıl 154, Madde 171-173 maddeleri de yi-

ne 1885 tarihli Ceza Hukuku Tadil Yasası'na dayanmaktaydı. Böylelikle eşcinsel ilişkiyi düzenleyen *Labouchere Düzenlemesi* 1990'ların sonuna kadar değişikliğe uğramadan yürürlükte kalmıştır.

Ancak, Kıbrıs'ın Avrupa Birliği (AB) üyeliği, diğer üye ülkelerde olduğu gibi, Avrupalılaştırma ve uluslar arası toplum ile daha yoğun işbirliği geliştirilmesi süreçleri yeni politik fırsatlar ve değişim yaratacak imkanların penceresinin aralanmasını sağlamıştır. (Helfferich & Kolb, 2001; Marks & McAdam, 1999). Bu durum, ada genelinde LGBTİ hareketinde yeni bir hareket alanı yaratmış, Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk LGBTİ örgütleri arasında koalisyon ve ortak eylemler geliştirilmesini kolaylaştırmıştır (Kamenou, 2011; Kamenou, 2012; Kamenou, 2016; Kamenou, 2019a; Kamenou, 2020).

1 Bakınız: Ek I.

2 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), yalnızca Türkiye Cumhuriyeti tarafından tanınmaktadır. Türkiye ve Kıbrıslı Türkler için Mustafa Akıncı KKTC başkanı olarak görev yapsa da uluslararası platformlarda Kıbrıslı Türklerin gayri resmi lideri olarak görülmektedir. Kıbrıs Cumhuriyeti hükümeti uluslararası olarak tüm adanın yöneticisi olarak

görüldüğünden, tüm ada Avrupa Birliği üyesi olarak değerlendirilmektedir. Ancak, AB müktesebatı Kuzey Kıbrıs tarafından Kıbrıs sorununa yönelik bir çözüm üretilene kadar askıya alınmıştır (bknz. Protokol No. 10, Katılım Paketi).

II

KIBRIS'TA EŞCİNSELLİĞİN SUÇ OLMAKTAN ÇIKARILMASI

KIBRIS CUMHURİYETİ'NDE ATILAN ADIMLAR

1980'lerin başında, Kıbrıslı Rum LGBTİ hakları aktivisti Alecos Modinos, Kıbrıs Ceza Yasası'nın ayrımcılığa yol açan bölümünün değiştirilmesine yönelik bir hareket başlatmaya karar verdi. Kıbrıs sorununun çözümünün öncelik verilmesi ve kolektif dayanışmayı engelleyen LGBTİ karşıtı koşullar nedeniyle Modinos'un eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılmasına yönelik lobi faaliyetleri herhangi bir sonuç vermedi. Hiçbir siyasi partinin desteğini alamayan Modinos, 25 Mayıs 1989 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin(AİHS) ,1998 öncesindeki versiyonunda yer alan ve bireysel dilekçe hakkı tanıyan 25. Maddesine dayanarak Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na (AİHK) başvuruda bulundu. Bu başvuruda, Kıbrıs Cumhuriyeti Ceza Yasası'nda yer alan ve eşcinsel ilişkileri yasaklayan maddelerin yürürlükte olmaya devam etmesinin aynı, Sözleşme'nin 8. Maddesi uyarınca özel hayata saygı gösterilmesi hakkına bir müdahale teşkil ettiğini öne sürmüştür. , ilgili başvuru Komisyon tarafından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) yönlendirilmiş ve AİHM tarafından 22 Nisan 1993 tarihinde Modinos lehine sonuçlanmıştır. (Modinos-Kıbrıs Davası, 1993).

Avrupa Konseyi'nin (CoE) Kıbrıs Cumhuriyeti'ne AİHM kararına uyulmaması halinde ülkenin üyelikten çıkarılabileceği ve Türkiye'nin işgali konusunda 1996 yılında alınan kararın uygulanmasını tehlikeye atmak anlamına geleceğine ilişkin uyarısı neticesinde eşcinsel ilişkilerin suç olmaktan çıkarılması yönünde adımlar atılmıştır. Bunun neticesinde, Kıbrıs Ortodoks Kilisesi'nin şiddetli muhalefeti olmasına rağmen, Kıbrıs Cumhuriyeti Yasama Meclisi, Avrupa Konseyi (CoE) tarafından ilgili yasanın AİHM kararına uygun hale getirilmesi için Kıbrıs Cumhuriyeti'ne 29 Mayıs 1998 tarihine kadar tanınan sürenin bitimine yalnızca günler kala, yani 21 Mayıs 1998 tarihinde, eşcinsel ilişkinin ve hemcinsler arasında rızaya dayalı cinsel ilişkileri suç olmaktan çıkarmıştır (PlanetOut, 1998). Hatırlanacağı üzere, parlamentonun 56 üyesinin 11'i oylamayı protesto etmiş ve bazı milletvekilleri de Parlamento dışında bulunan yasa değişikliği karşıtı protestoculara katılmıştı. Yasa değişikliği, 36 evet ve 8 ret oyu ile kabul edilerek yürürlüğe girmiş ve yapılan yeni düzenleme ile eşcinsel ilişkileri- '*doğal olmayan ve ahlaksızlık*' gibi kelimelerle tanımlayan ve hakaret içeren tanımlamaların – çıkarılmasının Avrupa Konseyi'nin devam eden baskılarına rağmen iki yıl daha sürdüğünü belirtmek gerekir. 2002 yılında parlamento, bir başka tartışma konusu olan heteroseksüel ve eşcinsel ilişkiler için rıza yaşını her iki grup için 17 olarak belirleyen yasal düzenlemeleri yapmıştır.

Bundan önce, 16 yaş ve üzerindeki heteroseksüel çiftler yetişkin sayılırken, homoseksüel bireylerin yasal rıza yaşı için 18 yaşını beklemesi gerekiyordu (Evripidou, 2013; Kamenou, 2011; Kamenou, 2012; Kamenou, 2016).

EŞCİNSELLİĞİN SUÇ OLMAKTAN ÇIKARILDIĞI SON AVRUPA TOPRAĞI: KUZUYDE YASALLAŞMA

Adanın kuzeyinde ve Kıbrıs Türk yönetiminin altındaki bölgede değişim daha da geç gerçekleşmiştir. Eşcinsel bireyler arasındaki cinsel ilişkiler 2014 yılına kadar suç kabul ediliyordu. Bu açıdan Kıbrıs'ın kuzeyi eşcinselliğin yasal olarak 'doğaya aykırı' bir suç olarak kabul edildiği ve rıza gösteren erkekler arasında cinsel ilişkinin hapis cezasına ile cezalandırıldığı son Avrupa toprağıydı.

1998 yılının Mart ayında, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin resmi olarak 2004 yılında tamamlanması beklenen Avrupa Birliği müzakerelerine başlaması ile adanın yeniden bütünleşmesi için yeni bir fırsat doğmuştur (Featherstone, 2000). Kıbrıs için hedeflenen, Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan kapsamlı Annan Planı doğrultusunda birleşik Kıbrıs olarak Avrupa Birliği'ne katılmasıydı. Avrupa Birliğine katılım beklentisi yıllarca uluslararası toplumla ilişkisi kısıtlı olan Kıbrıslı Türklerde dönüştürücü bir etki yarattı. Yasal olarak tanınmayan Kıbrıs Türk yönetiminin uluslararası toplum ile entegrasyonu ve işbirliği engellenmekte ve bunun sonucunda da uluslararası siyasi, hukuki, sosyal ve kültürel değişimlerin dışında kalmaktaydı. Sonuç olarak, Annan Planı referandumu öncesindeki dönem, değişimi ve dönüşümü gerçekleştirmek için uygun bir ortam sağladı (Diez & Tocci, 2009).

2004 yılında Kıbrıs Türk toplumunu AB'ye ve uluslararası topluma yaklaştırmamanın yani sıra siyasi ve hukuki kurum ve süreçleri demokratikleştirme adına, eski yönetimi değiştirmek ve adanın yeniden birleşmesi amacıyla büyük gösteriler ve mitingler düzenlendi (Kyris, 2011). Değişim için uygun olan bu ortamda, LGBTİ, kadınlar, engelli bireylerin haklarını savunan ve statükonun değişmesi yönünde yoğun baskı yapan birçok sivil toplum örgütü kuruldu (Human Dignity Trust, 2019). Bu örgütlerden biri toplumdaki Homofobi ve Ceza Yasası'nın ilgili maddelerinin değişimi için mücadele etmek amacı de 2007 yılında kurulan Homofobiye Karşı İnisiyatif idi (Queer Cyprus, 2007). Bir diğer örgüt ise 2008 yılında kurulan ve kadın hakları ile toplumsal cinsiyet eşitliği konularında mücadele bağlamında LGBTİ konularında da çalışmalar yapan Feminist Atölye (FEMA)'dir.

2008 yılında Homofobiye Karşı İnisiyatif (HOKİ) kurulmuş ve Fasil 154 Ceza Yasası'nın 171, 172 ve 173. Maddelerinin yürürlükten kaldırılmasına yönelik bir talep ile hazırlanmış oldukları yasa taslağını dönemin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sözcüsü Fatma Ekenoğlu'na sunmuştur. Yasal düzenleme ve 'cinsel yönelime karşı ayrımcılığa ilişkin düzenlemeleri vurgularken, temel çerçevenin İngiliz sömürgecilik döneminden bu yana revize edilmediğine' dikkat çekti (Cyprus, 2008). İlerleyen dönemlerde, 2009 yılı Şubat ayında Avrupa Parlamentosu'ndaki gruplar arası LGBTİ oluşumunun o dönemki eş başkanı Michael Cashman, kuzey Kıbrıs'ı ziyaret ederek ve HOKİ tarafından düzenlenen 'LGBTİ hakları ve AB'nin Rolü' başlıklı bir seminerde konuşma yapmıştır (Human Dignity Trust, 2019)

Sivil toplumun LGBTİ eşitliği için gösterdiği çabaları bazı etkili uluslararası taraflarca desteklenmesine rağmen, eşcinsel erkekler için ayrımcılık artarak devam etmiştir. 2010 yılında, iki erkek birey, Ceza Yasası 154. Maddesi ve 171. Bölümü kapsamında gözaltına alınmış ve doğaya aykırı ilişki suçu ile itham edilmiştir (ILGA Europe, 2013). Temmuz 2011'de iki erkek birey "doğaya aykırı cinsel davranışta buldukları" ve "eve erkek getirdiklerinin komşular tarafından polise şikayet edilmesi" üzerine, Fasil 154 Ceza Yasası 171. maddesi kapsamında gözaltına alındı. HOKİ bu konuda kamuoyu yaratmış ve haberin yayılması ile birlikte Yunanistan, Malta, Türkiye ve Arnavutluk'taki LGBTİ örgütlerinden deste belirten açıklamalar yapılmıştı (Queer Cyprus, 2011).

Yine buna benzer bir olayda, aralarında eski Kıbrıs Cumhuriyeti Maliye Bakanı'nın da olduğu üç erkek, "doğaya aykırı cinsel ilişki" suçlamasıyla Ekim 2011 tarihinde gözaltına alınmış ve haklarında tutukluluk emri verilmişti. Tutuklular ayrıca, mahkeme sırasında Polis tarafından kendilerine şiddet uygulandığını belirtmişlerdi (Queer Cyprus, 2011). Bu olaylar üzerine harekete geçen HOKİ'nin girişiminin ardından Avrupa Parlamentosu Üyeleri'nden protestolar yükselmeye başladı. Avrupa Parlamentosu LGBTİ Hakları üzerine gruplar arası Forum'un başkanlığını yapan İngiliz Parlamenter Michael Cashman, Fasil 154 Ceza Yasası'nın sözkonusu 171. Maddesi gerekçe gösterilerek gözaltına alınan ve tutuklanan kişilerin serbest bırakılması çağrısında bulundu (Human Dignity Trust, 2009). Bu olaylardan hemen sonra, Toplumcu Demokrasi Partisi (TDP) inisiyatif olarak 25 Ekim 2011 tarihinde ceza yasasında reform yapılması için meclise bir yasa tasarısı sundu (Kıbrıs Postası, 2011).

2011 yılında, o dönem Avrupa Parlamentosu Kıbrıs Türk Toplumcu İlişkiler Üst Düzey Temas Grubu üyesi olan Marina Yannakoudakis, Kuzey Kıbrıs'ta eşcinsel ilişkilerin suç olmaktan çıkarılması için mücadele başlattı ve adayı ziyaret ederek önde gelen siyasi partilerin yanı sıra o dönemin Cumhurbaşkanı olan Kıbrıslı Türk lider Derviş Eroğlu ile de temaslarda bulundu. Yannakoudakis, eşcinsellere yönelik yasaklama getiren yasa değişikliği tasarısına onay vereceğine dair Eroğlu'ndan güvence aldı (Yannakoudakis, 2013). Ardından, 1959 tarihinden beri yürürlükte olan Fasil 154 Ceza Yasası'nın değiştirilmesine yönelik bir tasarısı Meclise sunuldu ancak kabul edilmedi. Bu tasarısı kabul edilmiş olsaydı, Fasil 154 Ceza Yasası'nın 171'den 173'e kadar olan maddeler değişmiş ve cinsiyet bağlamında diğer sorunlu maddeler de yürürlükten kalkmış olacaktı. Ancak, söz konusu yasanın değiştirilmesine yönelik ilk girişim başarısız oldu.

HOKİ'nin desteği ile H.Ç. Kuzey Kıbrıs'ta yetkili otorite olarak görünen ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine (AIHS)'e taraf olduğu için insan hakları ihallerinden birinci derece sorumlu tutulan Türkiye'ye karşı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AIHM)'de bir dava açmaya karar verir. Dava göre Kıbrıs'ın Kuzeyinde var olan yasanın AIHS'ne göre özel ve aile yaşamının gizliliğinin korunması, ayrımcılık, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağına aykırı düşmekteydi (ECHR Sexual Orientation Blog, 2013). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AIHM) , H.Ç'nin Türkiye'ye karşı açtığı davayı 2012 Ocak ayında görmeyi kabul etti (H.Ç. vs. Turkey, 2014).

Şubat 2012'de iki erkek bireyin daha Fasil 154 Ceza Yasası 171. maddesi kapsamında bir kez daha gözaltına alınması üzerine, Avrupa Parlamentosu'ndaki Avrupa Parlamentosu LGBTİ Hakları üzerine Gruplararası Forum oluşumunun o dönemki eş başkanı olan ve daha sonra 2012 yılı Nisan ayında adayı ziyaret eden Michael Cashman bu olayı şiddetli bir şekilde protesto etti. Cashman, homofobik İngiliz Sömürge Yasaları'nın değiştirilmesi ve önerilen değişiklik tasarısının Yasama Meclisinden geçmesi için parlamentoya baskı oluşturmak amacıyla yerel sivil toplum kuruluşlarına (STK) ve önde gelen siyasetçilere bir ziyaret gerçekleştirdi (Jenkin, 2012). Avrupa Parlamentosu milletvekili Yannakoudakis ise 2013 yılında, eşcinsel ilişkinin suç olmaktan çıkaran tasarısını geçirme çabalarını canlandırmak için adayı bir kez daha ziyaret etti. Kuzeydeki otoriteler üzerinde baskı oluşturan Yannakoudakis eşcinsel ilişkiyi yasaklayan yasanın 2014 yılında yürürlükten kaldırılmasında etkili ve önemli bir rol oynamıştır. (Conservatives, 2013).

2013 ile 2014 yılları arasındaki süreç, LGBTİ hakları bağlamında Kıbrıs'ın Kuzeyinde reform süreci ivme kaybetmiştir. Bu dönem, hükümetlerdeki değişiklikler ve bu değişiklikler sonucu hükümete gelen partilerin politik duruşlarına göre Değişiklik Yasa Tasarısı'nın askıya alınması ve daha sonra yeniden dirilmesine yol açan adımların atılmasıyla tanımlanabilir. 2013 yılının Temmuz ayında Cumhuriyetçi Türk Partisi'nin (CTP)'nin genel seçimleri kazanması ile reform çabaları aynı partinin milletvekilleri tarafından 2013 Aralık ayında yeniden gündeme getirilmesinde belirleyici etken oldu. Özellikle CTP'den üç milletvekili -Doğuş Derya, Fazilet Özdenefe ve Tufan Erhürman - Ceza Değişiklik Yasası 20/2014'ün meclisten geçmesi konusunda önemli bir rol oynadı (KAOS GL, 2014).

Kuzey Kıbrıs'ın tarihi ve siyasi ortamı Ceza Yasası bağlamında reformların yapılmasında elverişli bir ortam hazırlamıştır. Reformları yasamanın gündemine bu kadar kararlılık ve süreklilikle taşınmasına olanak sağlayan faktörler yerel sivil toplumun LGBTİ aktivistleri ve derneklerinin de dahil olmak üzere yerel sivil toplum ve insan hakları örgütlerinin ve onları destekleyen tarafların gösterdiği çabalar ve uyguladıkları strateji olmuştur. Bunun yanında o dönemdeki Siyasi irade ve değişime elverişli şartlar da 2014'teki değişikliklerin hayata geçirilmesi konusunda çok etkili olmuştur. Diğer önemli unsurlar arasında; Avrupa kamuoyu ve uluslararası kamuoyunun konuya gösterdiği ilgi, AIHM'nde açılan dava, değişikliklerin bir reform paketi kapsamında uygulanmış olması ve güçlü bir muhalefetin eksikliği olarak ifade edilebilir (Human Dignity Trust, 2019).

III

KIBRIS LGBTİ SİVİL TOPLUMUNUN OLUŞUMU

Kıbrıs'ın Büyük Britanya'dan bağımsızlığını kazanmasının ardından Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu Cumhuriyet 1963 yılında dağılmış ve ardından 1974 yılında adada iki ayrı yönetim kurulmuştur. İki yönetimli bir, devlet yönetimi ile ilgili olarak iki kesim arasında farklılıklarla birlikte benzerlikler olduğunu söyleyebiliriz. Her iki kesimde de milliyetçiliğin ve etnik temelli kimlik kavramlarının yaygın oluşu farklı kimliklerin varlığını hiçe saymış ve bu nedenle görünür olmasını engellemiştir. 1963 ve 1974 olaylarının milliyetçi tavırları ön plana çıkarılması, oluşan etnik milliyetçi eksende şekillenen egemen kimlik kurgusu ile bağdaşmadığı düşünülen insan hakları ve ayrımcılık meselelerini dile getirmesini toplumdaki dışlanmanın bir gerekçesi olarak saymıştır. Her iki kesimde 1974 olaylarını takiben kayıp şahısların olması ve onların yakınlarının ve ailelerinin durumları göz önünde bulundurulduğunda, LGBTİ bireylerin haklarını dahi konuşmanın toplumsal saygısızlık, menfur bir durum ve ahlaksızlık olarak değerlendirildiği ve bu durumun 1974 sonrası daha da önem kazandığı görülmektedir. Kuzey ve Güney kesimlerin milliyetçi bir eksende belirgin olan bölünmüşlüğü, LGBTİ örgütlerin de işbirliği yapma imkanlarını da olumsuz yönde etkilemiştir. Bu bağlamda, Kıbrıs sorunu dışında kalan ya da Kıbrıs sorunuyla doğrudan bağlantılı olmayan diğer konular dışında işbirliği çok sınırlı kalmıştır. (Kamenou, 2011; Kamenou, 2012; Kamenou, 2016; Kamenou, 2019a; Kamenou, 2019b; Kamenou, 2020).

GÜNEY

Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Kıbrıs Ortodoks Kilisesi'nin ülkenin sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel yaşamında tarihsel olarak merkezi bir rolü vardır. Dahası, yaptığı siyaset ve politik söylemlerle, Kıbrıslı Rumların yalnızca milli kimlikleri değil ayrıca cinsiyet kimliğini ve toplumsal cinsiyet rollerinin de belirlenmesinde derinden etkili olmuştur. Bu bağlamda, Kilise'nin ortaya koyduğu muhafazakar ve dini kimliğin güçlü etkisi göz önünde bulundurulduğunda, LGBTİ bireylerin hem sosyal ve ekonomik (istihdama erişimde engelleme ya da istihdam alanında dışlanma) olumsuzluklar yaşamadan cinsel yönelimlerini açıklamaları aileden ve toplumun geri kalanından tamamıyla dışlanacaklarından dolayı neredeyse imkansızdı. (Kamenou, 2011; Kamenou, 2012; Kamenou, 2019b; Kamenou, 2020).

Adadaki iki toplumdaki LGBTİ topluluğunun ve örgütlerinin kolektif şekilde organize olmaya başlaması için uzun yıllar

geçmesi gerekti. İlk büyük adım, 10 Aralık 1987'de, Uluslararası İnsan Hakları Günü'nde aktivist Alecos Modinos tarafından Gey Kurtuluş Hareketi'nin (AKOK) kurulmasıyla atıldı (Polycarpou, 2010). Ancak, AKOK hiçbir zaman resmi bir dernek olmadı ve devlet tarafından tanınmadı. Modinos'a göre bunun nedeni, Uluslararası Gey ve Lezbiyen Birliği'ne (ILGA) üye olsa bile derneğin resmi kaydı için gerekli olan imzaları vermeye gönüllü 20 üyeyi bulmanın imkansız olmasıydı. Grup, genelde gizlice buluşarak gey topluluğunun günlük problemlerini ele alıyor ve 'Gey Hattı' adı verilen LGBTİ destek hattı da dahil olmak üzere çeşitli destek yöntemlerini tartışıyordu (Kamenou, 2012; Kamenou, 2019a).

2004 yılındaki AB üyeliği: Kıbrıs Cumhuriyeti 2004 yılında Avrupa Birliği üyesi olduktan sonra vatandaşları için işyerinde cinsel yönelim temelli ayrımcılığı yasaklayan Avrupa Birliği Direktifi'ni (2000/78/EC) iç hukuka geçirerek AB yasaları ile uyumlu hale getirmesi gerekti. Bu olumlu yasal değişikliklere rağmen, 'insan hakları ihlalleri' kavramı daha çok 1974 yılındaki olayların sonucu olarak Kıbrıslı Rumların çektiği güçlükleri tanımlamak için kullanılmaya devam etmiş devletin insan haklarına karşı yaklaşımı sınırlı kalmaya devam etmiştir (Kamenou, 2011; Kamenou, 2012; Kamenou, 2016; Kamenou, 2019a; Kamenou, 2019b; Kamenou, 2020).

AB'nden aldığı destek ve üyelik sonrası yasal çerçevedeki olumlu değişimler sayesinde Kıbrıs'taki sivil toplum, uluslararası ittifaklara daha açık ve kapasite olarak kendini geliştirme fırsatını yakalamıştı. Bu bağlamda, halihazırda kurulu STK'ların da desteğiyle – özellikle de Kıbrıs Aile Planlaması Derneği (CFPA) – bir grup yeni nesil LGBTİ aktivisti Kasım 2009 yılından itibaren kendi aralarında gönüllü olarak toplanarak LGBTİ haklarını geliştirme stratejileri yönünde bilgi alışverişinde bulunmaya başlamışlardır. (Mantis, 2014).

Kıbrıs Aile Planlaması Derneği, LGBTİ hakları ile bir derneğin kurulmasında önemli bir görev üstlendi ve bu girişim, ILGA-World'ün Avrupa temsilcisi ILGA-Europe tarafından açılan ve 7. İnsan Hakları İhlalleri Dokümantasyonu Fonu Proje Teklif Çağrısı (Human Hakları İhlallerinin Belgelenebilirliği 7. Fon Çağrısı) adı verilen belgelendirme çağrısı ile desteklendi. Söz konusu fon, küçük ve orta ölçekli projeleri desteklemenin yanı sıra, Accept-LGBTI Cyprus 2010 yılındaki durumu ile ilgili olarak hak savunuculuğu amacıyla kullanılma potansiyeline sahip raporların hazırlanmasına mali destek verdi (ILGA-Europe, 2009).

ILGA-Europe, bu projeyi finanse etmek için LGBTİ gruplarının aktif katılımı yapmasını talep etti. Kıbrıs Aile Planlaması Derneği de güneydeki Kıbrıslı LGBTİ aktivistlerinin bir araya gelmesine destek olarak Aralık 2009'da bu küçük proje için başvuruda bulundu. Bu başvuru, henüz bir grup anonim LGBTİ aktivistle birlikte yapıldı - "LGBTİCY" ibaresi kullanılarak yapılmıştır (ILGA-Europe, 2009). Kıbrıs Aile Planlaması Derneği, o dönemde Kıbrıslı LGBTİ aktivistlerinin aktif şekilde yer aldığı çok az sayıdaki rapordan biri olan "Kıbrıs'ta Cinsel Yönelim: Sosyo-Politik Ortam, Deneyimler ve İhtiyaçların Tespiti" (Sexual Orientation in Cyprus: Mapping the Social Political Climate, Experiences, and Needs) başlıklı raporu hazırladı (Kapsou, Margarita; Christophi, Anna; Epaminoda, Maria, 2011). Bu rapor daha sonra ILGA-Europe'un mali desteğiyle basılı bir yayın olarak parlamentoya sunulmuş ve hak savunuculuğu çalışmalarında bir referans haline gelmişti.

Bu temelde ve bazı diğer paydaşların da desteğiyle, yukarıda bahse konu geçen LGBTİ grubu 2010 yılı boyunca yaptıkları bir dizi toplantıda daha da organize olup Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki ilk resmi LGBTİ örgütünü kurmaya karar verdiler ve Accept-LGBTİ Cyprus hareketinin tüzüğünü hazırladılar.³ Accept-LGBTİ Cyprus, kayıt başvurusunu yetkili makamlara 26 Ekim 2010'da sundu ve nihayet 8 Eylül 2011'de STK ("*Somation*") olarak kaydedilme talebi onaylandı. Onay süreci, o zamanki hükümetin Kıbrıs Ortodoks Kilisesi'nin de aralarında bulunduğu bazı paydaşlardan görüş istemesi üzerine zorlu geçmiştir. Bu durumun kabul edilemez olduğunu savunan Accept-LGBTİ Cyprus CY kurucu üyeleri, destekçi paydaşlarından yardım talebinde bulunmuştu. (Kamenou, 2016).

KUZAY

2004 Annan Planı referandumundan çıkan sonuç ve adanın birleşme girişiminin başarısız olmasının ardından, sivil toplum daha çok bireysel haklar konusunda çalışmalara eğilmeye başladı. 2007 yılında bir grup kadın hakları aktivistleri, ülkenin önde gelen politik figürleri ve bir grup paydaş Homofobiye Karşı İnisiyatif'i (HOKİ) kurmak için Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası'nda bir araya geldiler. HOKİ aynı yıl adanın ilk LGBTİ hakları örgütü olarak kuruldu. HOKİ'nin başlangıçtaki temel iki amacı homofobiyle mücadele ve Ceza Yasası'nın ilgili maddelerinin yürürlükten kaldırılması için savunuculuk yapmak olduğu söylenebilir.

2008 yılında, kadın hakları ve toplumsal cinsiyet alanında çalışmalar yapan Feminist Atölye (FEMA) kurulmuştur. FEMA'nın kurulması ile birlikte, HOKİ ilk işbirliğini bu örgütlerle gerçekleştirmiş. Bu bağlamda aynı yıl düzenlenen 8 Mart Yürüyüşüne katılarak LGBTİ topluluğunun görünürlüğü artırılması hedeflenmiştir. Bu iki örgüt, ilerleyen yıllarda LGBTİ hakları ve yürürlükteki Ceza Yasası'nda yer alan ve eşcinsel ilişki ile hemcinsler arasında rızaya dayalı cinsel ilişkiyi yasaklayan ilgili hükümlerinin değişmesi için işbirliklerini giderek artırmıştır.

³ Bu grup daha sonra, Brüksel merkezli Avrupa Genel LGBTİ örgütü ILGA-Europe'un yönergelerini takip ederek, interseks topluluğuna da vurgu yapma ihtiyacını yansıtabilecek şekilde Accept - LGBTİ Cyprus adını almıştır.

Shortbus Movement 2008 yılında bir grup insan hakları aktivisti tarafından kurulan bir diğer örgüttür. Örgüt, Avrupa Birliği ve Avrupa Parlamentosu tarafından sağlanan finansman LGBTİ bireylerin farkındalığını artırmak, güçlendirmek ve harekete geçmelerini sağlamak amacı ile farklı aktiviteler yapmıştır. Shortbus ayrıca, LGBTİ hakları ile ilgili eğitim ve insan hakları temelli aktiviteler düzenlemiş, psikolojik ve hukuki destek sağlamış ve LGBTİ hakları konusunda bilgilendirici broşürler hazırlamıştır (Shortbus Movement, 2008).

2009 yılında, Shortbus Movement AB'den destekli yürüttükleri proje kapsamında Cadı Kazanı Kafe'de "Ask Cinsiyet, İrk ve Renk Tanımaz" temalı film gösterimlerine yapmaya başladı (Shortbus Movement, 2008).

2010 yılında HOKİ ILGA-Avrupa ve Accept Kıbrıs Dernekleri ile işbirliği içerisinde "Dayanışma ve Ağ Kurma Konferansı Kıbrıs 2010" etkinliğini düzenlemiştir. Etkinlik Kuzey'deki yasanın eşcinsel ilişkinin yasaklandığını ve suç sayıldığını ve bu durumun büyük bir insan hakkı ihlali olduğunu vurgulamıştır (Queer Cyprus, 2010).

YKP-FEM 2010 yılında kurulan ve anti militarist, feminist, mülteci hakları ile vicdani ret konularında savunuculuk yapan bir örgüttü (YKP FEM, 2010).

2011 yılında HOKİ ve FEMA, Dünya Kadın Yürüyüşününün 100 yılı kutlamaları için yeniden bir işbirliği yaptılar.

2011 yılının Temmuz ayında iki erkek birey "doğaya ilişki suçundan" ötürü yeniden tutuklanması üzerine, HOKİ bu dava ile ilgili uluslararası kamuoyu yaratmıştır. HOKİ'nin bu girişimine Yunanistan, Malta, Türkiye, Kıbrıs ve Arnavutluk gibi ülkelerden destek gelmiştir. HOKİ aynı zamanda medyanın da homofobiyi körüklediğini ve medyadaki temsillerin de bu homofobik tutumu desteklediğini beyan etmiştir.

2010 ve 2011 yılında HOKİ Ve Accept işbirliği yaparak ILGA Avrupa Derneği'nin "Farklı Aileler, Aynı Ask" adlı sergisi Lefkoşa'nın Güney ve Kuzey'inde ayrı ayrı sergilenmiştir (Queer Cyprus, 2010). Bu sergi medya tarafından yoğun ilgi görmüş ve açılışına devlet televizyonu da dahil olmak üzere birçok medya kuruluşu katılmış, LGBTİ hakları konusunda büyük ses getirmiştir.

2012 Nisan ayında Avrupa Parlamentosu Gruplararası LGBTİ Oluşumu başkanı Lord Cashman Kuzeye bir ziyaret gerçekleştirip, yürürlükte olan Ceza Yasası'nın değiştirilmesi için politik parti başkanları ve sivil toplum örgütleri temsilcileri ile görüşmeler yapmıştır (Queer Cyprus, 2012). Aynı yıl HOKİ adını Kuir Kıbrıs Derneği (Queer Cyprus Association/QCA) olarak değiştirmiştir. Kuir Kıbrıs ceza yasasının ilgili maddelerini değiştirmek, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılığı önlemek ve LGBTİ bireylerin eşitlik hakları için mücadele etmek hedefi ile yola çıkmıştır. Kuir Kıbrıs kurulduktan sonra Avrupa ve uluslararası örgütler ile işbirliği ve dayanışma gerçekleştirmiştir (Queer Cyprus, 2012).

Kasım 2014 yılında, Mağusa Gençlik Merkezi (MAGEM) Kuir Kıbrıs ile işbirliği içerisinde Çocukları LGBTİ bireyler olan ailelerin ve çocuklarının kişisel hikayelerinin derlendiği bir belgesel olan

“Benim Çocuğum” belgeselinin Kıbrıs’taki ilk gösterimini yapıldı. Belgeselde yer alan ve Türkiye’de bulunan LGBTİ bireylerin Aileleri Grubu (LISTAG) üyelerinden bir kısmı da gösterime katıldı. Gösterime katılan Kıbrıs’ın Kuzey’inden LGBTİ bireyler ve aileleri bu etkinlik sırasında birbirleri ile tecrübelerini paylaşmak ve iletişim kurmak fırsatını da yakaladı (Yenidüzen Gazetesi, 2014)

2015 Nisan ayında, Envision Diversity Derneği kuruldu. Dernek daha çok insan hakları, toplumsal cinsiyet ve cinsiyet üzerine kapsamlı sorunlar üzerine kesişimsellik (intersectionality) temelinde gruplar arası bir diyalog yaklaşımı ile çalışmalar yürütme amacını gütmektedir. Envision cinsel sağlık, toplumsal cinsiyet temelli şiddet ve LGBTİ hakları üzerine çalışmalar (Envision Diversity Association, 2015). Envision, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ruh sağlığı ve cinsel sağlık konularında farkındalık yaratmak ve topluma yönelik eğitimler düzenlemek, LGBTİ haklarıyla ilgili farkındalık oluşturma ve trans haklarını savunma, çok çeşitlilik, cinsiyet ve insan hakları temelinde eğitim ve seminerler düzenleme gibi konularda aktif olarak çalışmaktadır. Envision, LGBTİ bireylerin ruh sağlığı konusunda iki sempozyum ile üniversite öğrencileri için cinsiyet kimliği, cinsel yönelim ve insan hakları eğitimleri, LGBTİ haklarına yönelik halka açık seminerler ve benzeri aktiviteler düzenlemiştir.

Cinsel sağlık konusunda farkındalık yaratmak Envision Diversity’nin temel amaçlarından biriydi. Bu amaç doğrultusunda, 2015 yılında farkındalığı artırmak adına bir video kampanyası düzenlendi ve video sosyal medyada ve internet üzerinden dağıtıldı. Bunun yanında, cinsel sağlıkla ilgili broşürler hazırlanıp halka dağıtıldı, öğrencileri cinsel sağlık ile ilgili bilgilendirmek için bazı okul ziyaretleri gerçekleştirildi. Sonraki yıllarda, Envision Diversity, Türk Psikoloji Öğrencileri Çalışma Grubu ve Kıbrıs Türk Psikologlar Derneği ile birlikte LGBTİ ve cinsiyet üzerine iki sempozyum düzenledi. Sempozyum çerçevesinde cinsiyet hakları ve LGBTİ bireylerin ruh sağlığı konulu bir günlük seminer ve cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine (SOGI) odaklanan bir Psikodrama atölye çalışması gerçekleştirildi (Envision Diversity, 2018). Bununla birlikte Envision, Kıbrıs Türk Psikologlar Derneği yaz kampında Psikoloji öğrencilerine LGBTİ ve cinsel yönelim konularında sunumlar yaptı.

2015 yılında Kuir Kıbrıs Derneği, Kıbrıs Toplum Medya Merkezi ve Thomson Vakfı ile “ortaklaşa ve AB destekli “KONUŞULMAYAN” projesine başladı. Projenin esas hedefi Kıbrıs’ın Kuzeyinde LGBTİ hakları konusunda farklı paydaşlar arasında diyalogu güçlendirmek, medya, eğitim, hukuk ve sağlık alanında LGBTİ bireylerin hakları ile ilgili farkındalığı artırmaktır (Queer Cyprus, 2015).

2016 yılında Kuir Kıbrıs Derneği “KONUŞULMAYAN” projesi çerçevesinde LGBTİ haklarını daha görünür kılmak için bir medya ve billboard kampanyası başlattı. Farklı bölgelerde “*Media teyze ben geyim, ve Kamil abi ben Lezbiyenim*” ifadelerini içeren billboardlar konuldu. Bu kampanya toplumsal bir reaksiyona yol açtı ve LGBTİ hakları konusunda yeni bir tartışma başlattı (Queer Cyprus, 2016). Bunlar bazı gruplar tarafından saldırıya uğradı. Bunun üzerine ILGA Avrupa Derneği, Kıbrıs Türk LGBTİ topluluğu ile dayanışma çağrısı yapan bir bildiri yayınladı (ILGA Europe, 2016)

Envision, 2016 yılında, Eğitim Bakanlığı’na “Benim Çocuğum” (My Child) belgeselinin gösterilmesi, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğini içeren modüllerin bulunduğu eğitim programının beş farklı ilçede bulunan liselerde verilmesine yönelik pilot bir proje sundu. Öneri, bakanlık tarafından uygun bir açıklama getirilmeden reddedildi; sadece önerinin uygunsuz olduğu ve yerleşik ahlaki standartlara uymadığı gibi muğlak bir cevap verildi. Daha sonra, Envision bu konuyu Ombudsmanlık Kurumu’na taşıdı ve kurum bu durumun ağır bir ayrımcılık olduğunu belirterek Eğitim Bakanlığı’na durumu düzeltmek için derhal harekete geçmesi için tavsiyede bulundu. Ayrıca, cinsel eğitim ve Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği dersleri ve modüllerinin ortaöğretim müfredatına alınmasını da tavsiye etti (Ombudsman, 2017).

2017 Mayıs ayında Envision Diversity Lefkoşa Türk Belediyesi ile işbirliği yaparak, halka açık bir LGBTİ semineri düzenledi (Envision Diversity Association, 2017)ç

Haziran 2017’de Envision; Stonewall Ayaklanmalarının yıldönümünde Post Research Enstitüsü ile işbirliği yaparak tüm gün süren etkinlikler düzenledi. Kıbrıslı Türk oyuncu ve aktivist Oya Akın, çocuğu trans bir kadın olan bir ailenin tecrübelerini sahneledi. Envision 2017’de ayrıca, Lefkoşa’da Bedesten’de Sivil Alan tarafından desteklenen Açık Kapı Festivali çerçevesinde ‘Tek Aşk’ (One Love) temalı birçok sergi düzenlendi. Bu sergilerden biri eski BM Genel Sekreteri Kıbrıs Özel Danışmanı Espen Barth Eide tarafından da ziyaret edildi. Envision ayrıca Girne Belediyesi ve üniversiteler ile - Girne Amerikan Üniversitesi ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kuzey Kıbrıs Kampusu gibi- LGBTİ hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında seminerler ve eğitimler düzenledi. Envision ayrıca Mart 2018 ve Ekim 2018’de cinsiyet, toplumsal cinsiyet, insan hakları ve LGBTİ konularından iki sempozyum organize etmiştir (Envision Diversity, 2018). Envision ayrıca aynı yıl içerisinde Alman Elçiliği ile Alman Kuir Film Festivalini düzenledi. Bu etkinlikte Türkiye’de Ankara Valiliği tarafından yasaklanan LGBTİ filmlerin gösterimi yapıldı (Kıbrıs Gazetesi, 2018).

2017 Kasım ayından Kuir Kıbrıs Derneği’nin “Konuşulmayan” projesi sona erdi. Kuir bu projenin bitiminde 2 gün sürecek olan “Konuşulmayı Konuşalım: Kıbrıs’ta LGBTİ Eşitliği ve Ayrımcılığı Önleme” başlığı altında bir konferans düzenledi. Konferans farklı oturumlarda medya, sağlık, eğitim, feminizm ve kuir teori gibi farklı temalarda uzmanların katılımı ile gerçekleşti (Queer Cyprus, 2017). Projenin diğer önemli aktiviteleri Medya İzleme Raporu’nun hazırlanması, LGBTİ’lerin karşı tutulmaların analizini yapan bir anketin sonuçlandırılması ve gazetecilere verilen eğitimler olmuştur (Queer Cyprus, 2017).

Kuir Kıbrıs 2018 ve 2019 yıllar içerisinde yine AB destekli ve LGBTİ haklarına odaklanan iki yeni projeye başlamıştır (Queer Cyprus, 2020). Bu projeler “*RENLERİN ÇEŞİTLİLİĞİ” VE SÖMÜRÜDEN ÖZGÜR LGBTİ+, HAYAT*” projeleridir (Queer Cyprus, 2019).

Renklerin Çeşitliliği projesi LGBTİ+ bireylerin insan haklarına erişimini artırmak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Kuir Kıbrıs bu proje kapsamında LGBTİ Dayanışma Hattı kurmuş, hukuksal ve psikolojik danışmanlık için hukuk-

çu ve Kıbrıs Türk Psikologlar Derneği üyesi gönüllü psikologlara eğitimler vermiştir. Ayrıca bu proje kapsamında Akademi Çeşitlilik Konferansı düzenlemiştir.

Sömürüden Özgür LGBTI+ Bireyler, Hayat projesinin amacı ise insan ve seks ticareti mağduru olan ve risk altında bulunan LGBTI bireylerle ilgili çalışmalar yapmaktır (Queer Cyprus, 2019). Proje bağlamında “Dayanışma Hattı” gönüllülerine eğitim verilmiş, Meclis Hukuk ve Politik İşler Komitesi ile Ombudsperson’u ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca proje çerçevesinde Kuzey Kıbrıs’ta seks işçilerinin durum analizi, mevcut hukuki çerçevenin analizi, mevcut sosyal hizmetlerin haritalandırılması ve paydaşlarla yapılacak eğitimler ve bilgilendirme toplantıları yapılacaktır (Queer Cyprus, 2019).

IV

GÜÇLERİN BİRLEŞTİRİLMESİ – ORTAK ÇALIŞMA

Kuzeydeki yeni oluşan mevcut LGBTİ hareketinin güneyde organize bulunan LGBTİ hareketiyle iş birliği 2010 yılında Accept-LGBTİ Cyprus'un kurulmasıyla başladı. Yeni AB üyesi olan diğer ülkelerde de olduğu gibi Kıbrıs'ta da ulusal düzeyde LGBTİ Hakları alanında uğraş veren aktivist ve örgütlere ve bunları destekleyen derneklere cinsiyet eşitliği, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği bağlamında ve çoğunlukla ILGA-Europe çatısı altında ve Avrupa temel haklar rejimi çerçevesinde hak temelli savunuculuk faaliyetlerini yürütmek için yeni bir politik zemin oluşturmuştur. (Kamenou, 2012; Kamenou, 2016; Kamenou, 2019a; Kamenou, 2020).

ARALIK 2010: DAYANIŞMA VE TANIŞMA KONFERANSI

2009 yılı Ekim ayında, ILGA-Europe Avrupa Genel Yıllık Konferansı'nı Malta'da gerçekleştirdi. Alecos Modinos, Avrupa LGBTİ hareketine yaptığı katkılarında ötürü ILGA Europe örgütü tarafından bu etkinlik sırasında ödüllendirildi. Bu etkinlikte, Konferans'taki Maltalı LGBTİ gruplarının girişimiyle ILGA-Europe bünyesinde bölgesel bir Akdeniz Ağı kurulmasına karar verildi.

Bu aşdaki ülkeler ilk başta Malta, Yunanistan, Arnavutluk ve Türkiye'ydi. Takip eden aylarda, Accept-LGBTİ Cyprus – LGBTİ Cyprus'un kurulmasıyla Maltalı LGBTİ grupları Kıbrıslı LGBTİ grupları olan Accept-LGBTİ Cyprus ve HOKİ'yi tüm uluslararası örgütlerin katılacağı bir sonraki tanışma toplantısına, Kıbrıs LGBTİ hareketine yardımcı olacağı düşüncesiyle katılmaları için davet etmiş ve bu toplantının 2010 yılı sonunda Kıbrıs'ta düzenlemelerini teklif etmiştir.

Accept-LGBTİ Cyprus ve HOKİ, etkinliği planlamak için ortak toplantılar düzenleyerek gelen teklifi ve fırsatı değerlendirme ve toplantıları mümkün olduğunca katılıma açık olarak gerçekleştirmeye karar verdiler. Her iki örgütün amacı görünürlüğü artırmak ve yerel paydaşların desteğini almaktır. İki organizatör dernek, Avrupa Komisyonu Kıbrıs Temsilciliği'ne ve Avrupa Parlamentosu Kıbrıs Ofisi'ne destek başvurusu yaptı. Söz konusu temsilcilikler, etkinliği Lefkoşa'daki AB Evi'nde ücretsiz olarak gerçekleştirmek gibi yardımların yanı sıra Kıbrıs'taki LGBTİ topluluğunun haklarına yönelik AB kurumlarının desteğini açıkça ilan etmeyi önerdiler. Etkinliğin AB Evi'nde yapılmasındaki hedef örgütlerin toplanması için güvenli bir mekan olması yanında ve her iki otorite yetkililerinin de etkinliği ciddiye almasını sağlamasıydı.

2010 yılının Aralık ayında "2010 Kıbrıs Dayanışma ve Tanışma Konferansı" (Solidarity and Networking Conference Cyprus 2010) iki örgütün ortaklaşa düzenlediği ilk etkinlik oldu. Etkinlik çok başarılı ve Kıbrıs genelinde LGBTİ topluluğu için farkındalık oluşturulmasına büyük destek veren adım oldu. Güneydeki temel amaç Accept-LGBTİ Cyprus'un resmi makamlar nezdinde tescil edilmesi yönünde baskı oluşturulmasını sağlamak ve eşcinsel evlilik yasası için diyalog başlatmaktır. Kuzeyde ise hem ILGA-Europe hem de Accept-LGBTİ Cyprus'un katılımıyla bir basın toplantısı düzenlendi ve eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılması konusunu bir kez daha gündeme getirdi.

EKİM 2012: "KAPSAYICILIĞA DOĞRU: SAĞLIK, EĞİTİM VE LGBTİ TOPLULUĞU"

Accept-LGBTİ Cyprus ve yeni kurulan Kuir Kıbrıs (Queer Cyprus) dernekleri arasındaki iş birliği devam etti. İki örgütün ortaklaşa düzenlediği bir sonraki büyük etkinlik iki toplumlu bir konferans olmuştur ve bu, toplantılar Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Kıbrıs Büyükelçiliği'nin mali ve organizasyonel desteğiyle yapılabilmektedir. "Kapsayıcılığa Doğru: Sağlık, Eğitim ve LGBTİ Topluluğu" başlıklı konferansın temel amacı farkındalık oluşturmak ve Kıbrıs'taki sağlık ve eğitim alanlarında LGBTİ topluluğuyla iletişimlerinde sağlık hizmetleri çalışanlarının – doktor, hemşire, psikolog, sosyal hizmetler çalışanları gibi – ve resmi ve gayri resmi eğitim birimlerinde görevli öğretmenlerin – öğretmen, akademisyen, sosyal bilimciler ve öğrenci gibi – kapasitesini geliştirmektir (Accept – LGBTİ Cyprus & Queer Cyprus, 2012). Konferans, ara bölgedeki Dayanışma Evi'nde (Home for Cooperation) İngilizce olarak düzenlenirken, sunumlar ve konferans materyalleri Yunanca ve Türkçe'ye çevrildi. Adanın her iki kesiminden konuşmacıların yanı sıra Yunanistan, Türkiye, ABD ve İngiltere'den de konuşmacılar katıldı. Etkinlik, Avrupa Komisyonu Kıbrıs Temsilciliği iş birliğiyle düzenlendi ve Hollanda Kıbrıs Büyükelçiliği tarafından da desteklendi.

2014 KIBRIS ONUR YÜRÜYÜŞÜ

2014 yılı, Kıbrıs'taki LGBTİ hareketi için çok önemli bir yıl oldu. Kuzeyde eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılmasının ardından Accept-LGBTİ Cyprus CY ve Kuir Kıbrıs, LGBTİ farkındalığı oluşturmak için ilk Kıbrıs Onur Yürüyüşü'nü ortak organize etme hayallerini gerçekleştirmek için işbirliği yapmaya karar

verdiler. Accept-LGBTI Cyprus – LGBTİ Cyprus ve Kuir Kıbrıs (Queer Cyprus) arasında uzun süren ortak toplantıların ardından adada var olan gerçekler ışığında ortak bir yürüyüş yapmanın ne kadar zor olabileceğini ortaya koymuştur. Söz konusu iki grubun adanın bir kesiminde başlayarak diğer kesiminde sonra ermesi düşüncesi ile planladıkları Kıbrıs Onur Yürüyüşü, bu konuda toplumun önemli bir kısmının böyle bir organizasyona sıcak bakmaması yüzünden gerçekleşemedi.

Aynı tarihte, ara bölgede ortak bir buluşma ile sona erecek iki ayrı yürüyüş düzenlemek tercih edilmedi. Bunun sebebi Accept- LGBTI Cyprus CY örgütü üyesi olan Kıbrıslı Rum katılımcıların küçük bir bölümünün ara bölgeye gelmeye isteksiz olacağı endişesi vardı. Bunun yapılması durumunda bu önemli etkinliğin, LGBTİ topluluğu tarafından düzenlenen ve önemli politik bir anlamı olan 17 Mayıs Onur Yürüyüşü yerine, sadece Kıbrıs sorunuyla ilgili herhangi bir iki toplumlu etkinlik olarak görülmesi riski vardı. Bu şartlar altında ortak bir yürüyüş yapılmadı ve her iki kesimde de ayrı ayrı onur yürüyüşü ve etkinlikleri düzenlendi. Kuir Kıbrıs 17 Mayıs 2014 Uluslararası Homofobi, Bifobi ve Transfobi Karşısı Günü (IDAHOBIT) sebebiyle, Kıbrıs Türk tarafında Mağusa Gençlik Merkezi/ Famağusta Youth Centre (MAGEM), antifaşist gruplar ve sivil toplum örgütlerinin düzenlediği ortak bir etkinliğe katıldı.

Ancak, Accept-LGBTI Cyprus CY ve Kuir Kıbrıs, iki hafta süren Kıbrıs Onur Yürüyüşü kutlamalarının açılışını resmi olarak 17 Mayıs'ta kuzeyde yapılacak gökkuşağı yürüyüşüyle yapma ve 31 Mayıs'ta güneyde Kıbrıs Onur Yürüyüşüyle bitirme konusunda anlaşıldılar.

İki hafta süren bu etkinlikler sırasında; ara bölgede film gösterimleri, ayrı ve ortak çok sayıda etkinlik de düzenlendi. İlk Kıbrıs Onur Yürüyüşü'nün sloganı Aynı Aşk - Eşit haklar (Ίδια Αγάπη – Ίσα Δικαιώματα, Same Love – Equal Rights) oldu (Accept – LGBTI Cyprus, 2014). Accept-LGBTI Cyprus CY, 17 Mayıs'ta kuzeyde Büyük Han'daki etkinliğe katılarak, Kuir Kıbrıs ise 31 Mayıs'ta güneydeki Özgürlük Meydanı'nda (Eleftheria Square) yürüyüşe katılan katılımcılara birer konuşma yaptı.

Etkinliğe sert tepki gösteren Kıbrıs Ortodoks Kilisesi, eşcinselliği kınayan bir açıklama yayınladı. Açıklama, güneyde bulunan bütün kiliselerde okunarak, Onur Yürüyüşü etkinliğinin iptal etmesi için hazırlanan dilekçeyi yetkililerin imzalaması talebinde bulunuldu (Psillides, 2014). Ancak, Kilise'nin muhalefetine rağmen, etkinlik sorun çıkmadan gerçekleştirilirken, etkinliğe LGBTİ topluluğu, destek veren paydaşlar ve bazı ulusal, uluslararası ve kurumsal destekçiler ile birlikte geniş çaplı katılım sağlandı. Böylelikle, Kıbrıs'ta sosyal adalet henüz gelişme aşamasında olsa da mevcut sosyal ve politik şartların LGBTİ eşitliği konusunda ilerleme kaydedilmesi için uygun bir zemin teşkil ettiği açıkça ortaya konuldu (Kamenou, 2016; Kamenou, 2019b; Kamenou, 2020).

2014'ten bu yana, iki kesimdeki örgütler Kıbrıs Onur Yürüyüşü için farklı etkinlikler düzenlemektedir. Accept-LGBTI Cyprus CY, kuzeydeki tüm etkinliklere katılırken, güneyde düzenlenen Kıbrıs Onur Yürüyüşü'nün kuzeydeki etkinliklerinedahil etmiştir. 2016 yılında Kuir Kıbrıs, Envision Diversity ve MA-

GEM, 17 Mayıs Organizasyon Komitesi'nin kurulması ve üçüncü Onur Yürüyüşü için ortak bir çağrı yaptı (Yenidüzen Gazetesi, 2016). Bunun üzerine Kuzey Kıbrıs'tan 11 sivil toplum örgütü ve 21 siyasi partiyi temsil eden Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Platformu ve çeşitli sendikaların bu Komiteye katılımıyla Uluslararası Homofobi, Bifobi ve Transfobi Karşısı Günü (IDAHOBIT) anısına Üçüncü Onur Yürüyüşü ve bir hafta boyunca bir dizi etkinlik düzenlendi. 2016 yılından itibaren Kuir Kıbrıs Derneği 17 Mayıs Organizasyon komitesi ile birlikte 2017, 2018 ve 2019 yıllarında yapılan Onur Yürüyüşünün düzenlenmesi ve organizasyonunu üstlenmektedir.

ORTAK TOPLANTILAR VE ETKİNLİKLER

2015 yılında, Accept-LGBTI Cyprus – LGBTİ Cyprus, Envision Diversity ve Kuir Kıbrıs, daha küçük çaplı bazı kültürel ve sosyal etkinlikler düzenlendi.

GÖKKUŞAĞI TOPLANTILARI

Gökkuşağı Toplantıları, Envision, Kuir Kıbrıs ve Accept-LGBTI Cyprus CY'un ortak olarak ara bölgede bulunan Dayanışma Evi'nde (Home for Cooperation) her ay bir kez gerçekleştirdiği LGBTİ destek grubu etkinliğidir. Bu toplantılar, adada bulunan herkese açıktır. Toplantıların amacı, LGBTİ bireyler ve destekçilerinin bir araya gelerek cinsel yönelimlerini açıklama, cinsel yönelimi açıkladıktan sonraki hayat, aile, ilişkiler vb. sorunları ele almaları için güvenli ve mahrem bir ortam oluşturmaktır. Ayrıca, Kuir Kıbrıs ve Accept-LGBTI Cyprus CY yakın bir zamanda, AB destekli bir proje olan Civic Space kapsamında bir sivil toplum festivali olan Açık Kapı Festivali (Open-Door Festival) çerçevesinde Home for Cooperation' da İki Toplumlu Gökkuşağı Toplantısı organize etmiştir.

ALMAN KUIR FİLM FESTİVALİ

2018 yılında Accept-LGBTI Cyprus CY ve Envision Diversity, Almanya'nın Lefkoşa Büyükelçiliği desteğiyle Alman Kuir Film Festivali'ni düzenledi. Bu etkinliğin düzenlenmesi çok büyük bir önem taşımaktaydı çünkü festivalde gösterimi yapılan filmler, Ankara'da düzenlenen Pembe Hayat Kuir Fest (Pink Life Queer Fest) film festivalinde gösterilmesi planlanan ve valilik tarafından yasaklanan filmlerdi (Envision Diversity German Queer Film Fest, 2018).

EKİM 2019: RENKLERİN BULUŞMASI

Accept-LGBTI Cyprus CY ve Kuir Kıbrıs, işbirliğini canlandırmak ve ortak etkinlik zeminini yeniden hareketlendirmek için 5 Ekim 2019'da ara bölgedeki Dayanışma Evi'nde (Home for Cooperation) bir etkinlik düzenledi. Bu etkinlik sırasında, iki örgüt işbirliğine dayalı ortak etkinlikler düzenleme ve birlikte çalışmak üzerine ortak bir fikir birliğine varmışlar ve bununla ilgili açıklama yapmışlardı.

V

MEVCUT YASAL ÇERÇEVE

ULUSLARARASI DEĞERLENDİRME – ILGA-EUROPE YILLIK GÖKKUŞAĞI ENDEKSİ

ILGA-Europe tarafından yıllık olarak yayınlanan her yıl 49 Avrupa ülkesinde LGBTİ haklarını içeren yasa ve politikaların güncel durumunu gösteren Avrupa Gökkuşağı (Rainbow Europe) Haritası 2009 yılından bu yana hazırlanmaktadır. Bu harita, 2011'den bu yana, yürürlüğe giren LGBTİ yasaları bazlı puanlama prensibi kullanılarak hazırlanan ve Avrupa ülkeleri arasında sıralama yapan bir endekse dönüşmüştür. Bu endeks, ülkelerin LGBTİ bireylerinin yaşamlarını korumak için aldıkları yasal önlemlerle ilgili performansını ölçmek için Avrupa'daki en doğru kıyaslama olarak görülmektedir. ILGA-Europe, ayrıca her yıl, Rainbow Europe endeksinin yanı sıra tüm ülkelerde LGBTİ hakları bağlamında gerçekleşen önemli gelişmeleri de derlediği Yıllık Raporu'nu da yayınlamaktadır.

, 2011 yılından bu yana Kıbrıs'ta var olan yasal çerçeveyi ve buna ilişkin gelişmeleri yansıtırken, ILGA Europe Yıllık Rapor'u adanın hem kuzey hem de güneyinde, her alanda atılan yeni adımları yansıtmaktadır. Kıbrıs Cumhuriyeti, daha sonraları Vatikan'ın da dahil olduğu 50 Avrupa devletinin bulunduğu, endeks sıralamasında 2011 yılında 40. sırada yer alıyordu. Aynı zamanda, o dönemde AB'ye üye olan 27 ülke arasında son sırada yer alıyordu (ILGA-Europe, 2011).

Mayıs 2019 itibarıyla, Kıbrıs Cumhuriyeti incelenen tüm alanlarda %22,7'lik performansı ile 49 Avrupa ülkesi arasında 32. sırada yer alırken, AB'ye üye ülkeler arasında ise 23. sırada yer aldı (ILGA-Europe, 2019). Kıbrıs Cumhuriyeti, sıralamada yükselmesine rağmen, LGBTİ hakları ve eşitliği sağlamaya yönelik pek mesafe kat edemediği söylenebilir. ILGA Europe endeksi sıralamasında yer alan tüm ülkelerin LGBTİ hakları bağlamında hukuki, sosyal, ekonomik, kültürel ve diğer alanlarda yeni yasaları hayata geçirme süreçleri farklılık gösterse de, ülkeler arasında kıyaslama yapmak mümkündür: Örneğin, AB'ye 2004 yılında giren ve genç bir devlet olan Malta, yalnızca 8 yıl içerisinde ILGA-Europe endeksi ile ölçülen yasal gereklilik ve diğer göstergelerin birçoğunu yerine getirerek toplamda %90,4 puanla endeksin ilk sırasına yükselmeyi başarmıştır.

HER İKİ KESİMDE LGBTİ BİREYLERE YÖNELİK YASAL HAKLARIN ILGA-EUROPE KRİTERLERİNE GÖRE DURUM DEĞERLENDİRMESİ

1. Eşitlik ve Ayrımcılığa Karşı Yasal Düzenlemeler

GÜNEY

Anayasa: Kıbrıs Cumhuriyeti, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ya da cinsiyet özellikleri temelinde ayrımcılık yapılmasını yasaklamamaktadır. Madde 28 (2) "toplum, ırk, renk, din, dil, cinsiyet, siyasi bağlantılar, etnik köken, sosyal statü, maddi durum ya da başka herhangi bir gerekçe" ile ayrımcılık yapılmasını yasaklamaktadır (Cyprus Bar Association, 2019).

İstihdam: 2000/78/EC. No'lu AB Yönetmeliği'ne uyum yasa- sı çerçevesinde düzenlenen 2004 İstihdam ve İş Hayatında Eşit Muamele Yasası kapsamında (58 (I)/2004)cinsel yönelim üzerinden ayrımcılık yapmak 1 Mayıs 2004'ten bu yana yasaklanmıştır. Yasa, cinsiyet kimliği ya da cinsiyet özellikleri üzerinden ayrımcılık yapmayı spesifik olarak yasaklamasa da bunları dolaylı olarak kapsadığı değerlendirilmektedir.

Mal ve Hizmetler: Cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ya da cinsiyet özellikleri üzerinden mal ve hizmetlerde erişimde ayrımcılık yapılmasını yasaklayan herhangi bir yasa bulunmamaktadır.

Sağlık: Cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ya da cinsiyet özellikleri üzerinden sağlık hizmetlerine erişimde ayrımcılık yapılmasını yasaklayan herhangi bir yasa bulunmamaktadır.

Eğitim: Cinsel yönelim, cinsiyet kimliği veya cinsiyet özellikleri üzerinden eğitimde ayrımcılık yapılmasını yasaklayan herhangi bir yasa bulunmamaktadır.

Eşitlik Konusunda Yetkili Kurum: İdare Komiserliği Ofisi, Ayrımcılığa Karşı Ulusal Kurum olarak faaliyet göstermektedir. Kurum, cinsel yönelim üzerinden ayrımcılığı denetleme konusunda resmen yetkili olsa da cinsiyet kimliği ve cinsiyet özellikleri temelindeki ayrımcılık yetki alanına dahil değildir. Buna rağmen, bu tür ayrımcılıklara karşı ilgilenmekte ve bu konuları değerlendirme yetkisine sahip olduğu genel olarak kabul edilmektedir.

Kan Bağışları: Cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ya da cinsiyet özelliklerini bağlı olarak kan bağışında bulunma konusunda herhangi bir yasak bulunmamaktadır.

Cinsiyet Kimliğini Dönüştürmeye Yönelik Tıbbi Prosedürler: Cinsiyet kimliğini dönüştürmeye yönelik tıbbi prosedürleri yasaklayan özel bir yasal düzenleme bulunmamaktadır.

Askerlik Hizmeti: Eşcinsel erkek bireylerin Kıbrıs Rum Ulusal Muhafız Ordusunda görev yapması serbesttir. Cinsel yönelimden dolayı bu hizmetten muafiyet talep etmek artık çok yaygın değildir. Askerlik yapacak olanların ruh sağlığı temelinde bir talepte bulunmaları ve daha sonra bu talebin incelenmesi gerekmektedir (yani, ruh sağlığı temelinde askerlik hizmetinden muaf tutulma talebi, tümüyle muafiyete eşdeğer değildir). Trans erkekler, trans cinsiyet statüleri gerekçeyle askerlik hizmetinden yasaklanmasalar da askere alınan herkesin geçtiği ruh sağlığı ve sağlık muayenesinden beden ve ruhen askerlik hizmetini yapmaya elverişli değildir sebebiyle reddedilebilmektedirler. Buna rağmen, böyle bir vakanın meydana geldiğine dair herhangi bir bilginin bulunmadığı da ayrıca belirtilmelidir.

KUZEY

Anayasa: Anayasanın 8 (1) No'lu maddesi, herhangi bir sebeple ayrımcılığı yasaklamakta ve herkesin eşit olduğunu beyan etmektedir. (Kuzey Kıbrıs Anayasası, 1975).

İstihdam: İstihdamda cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği üzerinden ayrımcılığı yasaklayan herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Kuzey Kıbrıs Meclisi'ne 2014 yılında Ayrımcılığın ve Eşitlik Yasa Tasarısı ve Mal ve Hizmetlere Erişimde Kadın Erkek Eşitliği ile Fırsat Eşitliği Yasa Tasarısını sunmuş ancak bu konuda herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir.

Mallar ve Hizmetler: Ceza Kanunu'nun 174. Maddesi, kamusal olarak sunulan mal ve hizmetlere erişimde ayrımcılık yapılmasını 2014 yılından bu yana yasaklamaktadır (Fasil 154 Ceza Yasası, 2014).

Sağlık: Cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ya da cinsiyet özelliklerine göre, temelinde sağlık hizmetlerinin sunulmasında ayrımcılık yapılmasını yasaklayan herhangi bir yasa bulunmamaktadır.

Eğitim: Cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ya da cinsiyet özellikleri üzerinden eğitim hizmetlerinin sunulmasında ayrımcılık yapılmasını yasaklayan herhangi bir yasa bulunmamaktadır.

Eşitlik Konusunda Yetkili Kurum: Bu konuda yetkili bir kurum bulunmamaktadır.

Kan Bağışları: LGBTİ bireylerin kan bağışında bulunmasını engelleyen herhangi bir düzenleme ya da yasa olmamakla birlikte, kan bağı başvuru formunda hemcinsler arasında cinsel münasebette bulunanların kan bağı yapamayacakları ifadesi yer almaktadır.

Cinsiyet Kimliği ile Uyuşmayan Bireylere Yönelik Cinsiyet Değiştirme üzerine Tıbbi Prosedürler: Cinsiyeti de-

ğiştirmeye yönelik tıbbi prosedürleri yasaklayan özel bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Kıbrıs'ta profesyonel bir ruh sağlığı pratiği olarak değerlendirilmese de ruh sağlığı uzmanı olmayan bazı kişiler (yaşam koçları, spiritualistler, din görevlileri vs.) ve ruh sağlığı uzmanları (psikiyatrlar ve psikologlar) cinsiyet değiştirme konusunda, etik uygulamalar dışında kendi kişisel görüşlerine göre görüş belirtebilmektedirler.

Askerlik Hizmeti: Eşcinsel erkekler ve trans cinsiyet bireylerin orduda görev yapmasına izin verilmemektedir. Eşcinsel ve trans cinsiyet olma durumu Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı'nın yönetmeliklerinde hala bir ruh sağlığı sorunu olarak sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmalar, günümüzde uluslararası tıp çevrelerinin kullanmadığı psikiyatrik tanı yöntemleri ve testler kullanılarak yapılmaktadır.

2. Aile

GÜNEY

Evlilik Eşitliği ve Medeni Birliktelikler: Hemcins (LGBTİ) bireylerin Kıbrıs Cumhuriyeti'nde evlenmesine izin verilmemektedir. Medeni birliktelik ise 9 Aralık 2015 tarihinden beri yasal olmuştur. (Νόμος που προνοεί για τη σύναψη Πολιτικής Συμβίωσης (N184(I)/2015), 2015). Buna göre, medeni birliktelik yapan hemcins (eşcinsel) bireylere evlat edinme hariç evlilikte sahip olunan hakların tümü tanınmaktadır.

Evlat Edinme: Eşcinsel (hemcins) çiftlerin evlat edinmesi veya partnerin çocuğunun ebeveyni olması için yasal kayıt yaptırmasına izin verilmemektedir. Tek ebeveyn olarak evlat edinme, ebeveynin cinsel yönelimi, cinsiyet kimliği veya cinsiyet özellikleri açısından herhangi bir sınırlama olmaksızın serbesttir ancak bu yöntemden yaygın şekilde yararlanılmamaktadır.

Tıbbi Yöntemler Yardımıyla Hamilelik veya IVF: Hemcins çiftler için izin verilmemektedir. Sağlık Bakanlığı'na yapılacak başvurunun kabul edilmesi halinde bireylere izin verilebilmektedir.

KUZEY

Evlilik Eşitliği ve Medeni Birliktelikler: Kuzey Kıbrıs'ta hemcins çiftlerin evlenmesi ya da medeni birlikteliği yasal değildir. Anayasa, evliliğin heteroseksüel bir kadın ve erkek arasındaki bir birlik olduğunu belirtir(Kuzey Kıbrıs Anayasası,1975).

Evlat Edinme: Hemcins çiftlerin evlilikleri tanınmadığı için, birlikte evlat edinme veya partnerin çocuğunun ebeveyni olarak yasal kayıt yaptırmasına izin verilmemektedir. İlgili yasa, yalnızca evli olanlar için bu hakkı tanımaktadır ve evlilik de bir erkek ve bir kadın arasındaki birliktelik olarak tanımlanmaktadır. Tek ebeveynli evlat edinme, Evlat Edinme Yasası ile düzenlenmiştir ancak yasada cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliği temelinde herhangi bir düzenleme öngörülmemiştir (The Adoption Law , 1954).

Tıbbi Yöntemler Yardımıyla Hamilelik veya IVF: Hemcins çiftler için IVF yöntemine izin verilmemektedir. Kadınlara, cinsel yöneliminden bağımsız olarak, Sağlık Bakanlığı'na yapıla-

cak başvurunun kabul edilmesi halinde IVF yöntemi uygulaması için izin verilmektedir.

3. Nefret Suçu ve Nefret Söylemi

GÜNEY

Nefret Suçu Yasası: Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli ifadeler nefret suçu yasasında ağırlaştırıcı bir faktör olarak açıkça belirtilmektedir. Cinsiyet özellikleri açıkça belirtilmese de nefret suçu teşkil ettiği dolaylı olarak ima edilmektedir.

Nefret Söylemi Yasası: Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ifadeleri nefret söylemi yasasında açıkça belirtilmektedir. Bu konu, Ceza Yasasının 99A no'lu maddesine eklenmiştir (Ο περί Ποινικού Κώδικα Νόμος (ΚΕΦ.154/99Α) - Penal Legislation (Ch. 154/99A), 2015). Buna rağmen, bu yasaklamanın yeterli korumayı sağlayamadığı geçmişte deneyimlenmiştir. Eylemin nefret saiki (ya da belli bir gruba karşı nefret uyandıracak söylem güdüsü) ile yapıldığının kanıtlanması gerektiğinden bu konuyla ilgili herhangi bir dava açılması mümkün olmamıştır.

KUZEY

Nefret Suçu Yasası: Cinsel yönelim ya da cinsiyet kimliği yönelik nefret suçlarını düzenleyen ayrı bir yasa bulunmaktadır. Bu konuda Kuzey Kıbrıs Parlamentosu Hukuk ve Siyasi İşler Komitesi'nde mevcut yasa değişiklik getirecek bir tasarı üzerinde çalışılmaktadır.

Nefret Söylemi Yasası: Ceza Yasası, Bölüm 154, Madde 151(f) ve 152(g), cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği üzerinden nefret söylemini yasaklamaktadır. Buna ek olarak, aynı yasanın 172. Maddesi, önyargı ve nefret üzerinden ekonomik ve psikolojik şiddet yasaklamaktadır (Penal Legislation (Ch. 154/151F,152G,172), 2014).

4. Cinsiyet Kimliğinin Yasal Olarak Kabul Edilmesi ve Vücut Bütünlüğü

GÜNEY

Cinsiyet Kimliğinin Beyan Usulüne Göre Yasal Olarak Kabulü: Mevcut yasalarda cinsiyet kimliğinin kabulüne yönelik herhangi bir yasa bulunmamaktadır ancak trans bireylerin cinsiyet kimliklerini ve adlarını herhangi bir cerrahi müdahaleye gerek olmadan kendi beyanları ile sadece kimliklerinde (ID) değiştirmeleri için uygulamalar mevcuttur. Şu anda Hükümet tarafından bir taslak yasa hazırlanmaktadır ve bu taslağın Parlamenta'ya 2019 yılı sonu itibariyle gelmesi ve 2020'de de onaylanması öngörülmektedir.

Hastalık olarak görülmekten çıkarılması: Bu konuda herhangi bir yasa mevcut değildir. İşleri Bakanlığı'nın son uygulamalarında, bir kişinin kimliğini değiştirmek için herhangi bir tıbbi müdahale gerekmediğine özellikle dikkat çekilmektedir. Halen Adalet Bakanlığı tarafından incelenmekte olan Cinsiyet Kimliğinin Yasal Olarak Kabulü yasa tasarısında da konu benzer bir şekilde islenmektedir.

Translara Özel Sağlık Hizmetlerine (TSHC) Erişim ve Masrafların Karşılama: Devlet şu anda trans bireylerin talep etmesi durumunda hormon tedavisi masraflarını karşılamaktadır. Kıbrıs'ta herhangi bir cinsiyet değişikliği prosedürü uygulanmadığı için, AB mevzuatına göre devlet, trans bireyleri tedavilerini tamamlamaları için yurtdışına göndermekle yükümlüdür.

KUZEY

Cinsiyet Kimliğinin Beyan Usulüne Göre Yasal Olarak Kabulü: Bir kişinin kimlik belgesini kanıtlanmış tıbbi/cerrahi operasyon temelinde değiştirmesi mümkündür. 2/1975 sayılı Doğum ve Ölümler Yasa'nın 33(3) Maddesi üzerinde yapılan 9/2004 no'lu Değişiklik ile, cinsiyet değiştirme ameliyatı olmuş kişilerin kendilerini yeni edindikleri biyolojik cinsiyet kategorisinde kaydedebilecekleri belirtmiştir. İlgili maddede şu ifadeler kullanılmaktadır: *"Bir kişide tıbbi operasyonla sonradan cinsiyetini etkileyen fiziksel bir değişiklik yapıldığının hastane raporu ile belgelendirilmesi ve bu operasyonun Sağlık İşleriyle Görevli Bakanlığa bağlı Dr. Burhan Nalbantoğlu Devlet Hastanesi Merkezi Sağlık Kurulunca da onaylanması şartı ile, o kişinin verilen raporlar ile birlikte müracaat etmesi durumunda cinsiyeti ile isminde Nüfus Başyazmanınca yetkili kılınan bir kişi tarafından yürürlükteki aylık asgari ücretin yirmide biri kadar harç ödenmesi koşuluyla (ilk kaydın değiştirilmemesi koşuluyla) yan tarafta bulunan yere yeni bir kayıt yapılarak kütüklerde sonradan değişiklik yapılabilir."* (Birth and Death Legislation, 2/1975-(Article 33(3) amended 9/2014)).

Hastalık olarak görülmekten çıkarılması: Trans bireylerin cinsiyet kimliklerini açıklaması, Kuzey Kıbrıs'taki mevcut Ruh Sağlığı Mevzuatı çerçevesinde, hala psikolojik bir rahatsızlık ya da cinsiyet hoşnutsuzluğu olarak psikiyatrik bir rahatsızlık olarak değerlendirilmektedir.

Translara Özel Sağlık Hizmetlerine (TSHC) Erişim ve Masrafların Karşılama: Cinsiyet değiştirme ameliyatı, devlet hastanelerinde yapılmamaktadır. Bazı bireylerin sosyal sigortaya sahip olması ve bu tür ameliyatları yaptırma hakkı bulunmasına rağmen, devlet hastanelerinde verilen ulusal sağlık hizmetleri kapsamında böyle bir hizmet bulunmamaktadır.

5. Sivil Toplum Alanı

GÜNEY

LGBTİ hakları ile ilgilenen sivil toplum örgütleri, serbestçe faaliyet gösterebilmekte ve toplum tarafından önemli bir aktör olarak görülmektedirler. 2018'den bu yana Hükümet de Kıbrıs Onur Yürüyüşü 'nü düzenleme masrafları için fon sağlamaktadır. 2019 yılında hükümet, ILGA Europe Derneğinin Kıbrıs da dahil olmak üzere Avrupa genelinde sivil toplum aktivistlerinin eğitilmesinin oynadığı önemli rolün farkına varmış ve derneğe para yardımı teklif etmiştir. Ek olarak, Sağlık Bakanlığı da HIV ile mücadele eden örgütlerle yakından çalışarak LGBTİ topluluğu bünyesinde HIV ile ilgili özel eylemlere fon sağlamaktadır.

KUZEY

Tüm sivil toplum örgütleri adları ve kurucu üyeleriyle birlikte kayıt ve kuruluş onayı için kaymakamlıklara başvurmaları zorunludur. Kurucu üyelerin isimleri mühürlü bir zarf içerisinde ilgili kaymakamlığa verilir ve bu zarf açılmadan kaymakamlık tarafından damgalanır. Her yıl derneğe yeni üye olanların isimleriyle birlikte aynı süreç tekrar edilir. Ancak bu durum, LGBTİ bireylerin açısından görünür olmak istemediklerinden isimlerinin ifşa olacağı endişesini doğurmaktadır. Buda kişilerin LGBTİ örgütlere aktif üye olma isteğini azaltmaktadır.

AB, Kıbrıs Türk toplumundaki projelere AB Yardım Programı çerçevesinde ve benzer daha küçük girişimler aracılığıyla ve buna ek olarak, bazı Yabancı misyonlar da küçük finansal desteklerle Kuzey Kıbrıs'taki sivil topluma fon sağlamaktadır. Bakanlıklar, LGBTİ topluluğuyla ilgili meselelerde tam işbirliği yapmamaktadır. Ombudsmanlık Ofisi, Envision Diversity tarafından Eğitim Bakanlığı'na sunulan ve cinsel eğitim ve LGBTİ öğrencilerin haklarıyla ilgili bir pilot program içeren önerinin Bakanlık tarafından reddedilmesine ilişkin yapılan şikayete dair bir rapor yayınlamıştır.

6. İltica

GÜNEY

Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği nedeniyle zulme uğrayan göçmenlerin, mevcut mevzuatta, kendi ülkelerinde hayatlarından endişe etmeleri halinde Kıbrıs Cumhuriyeti'ne iltica etmesine izin veren olanak sağlayan yasal düzenlemeler mevcuttur (Ο περί Προσφύγων Νόμος του 2000 (6(Ι)/2000) - The Refugee Law of 2000 (6 (I) / 2000), 2000).

KUZEY

Gerekçesi her ne olursa olsun, zulüm ve kendi ülkelerinde hayatından endişe eden, cinsel yönelim ve cinsiyet temeli de dahil olmak üzere, mültecilere iltica hakkı tanıyan herhangi bir yasa bulunmamaktadır.

VI

LGBTİ EŞİTLİĞİ İÇİN SONRAKİ ADIMLAR

Adanın her iki kesimindeki mevcut yasal çerçeve; LGBTİ topluluğunun haklarına yönelik tam teşekküllü bir mevzuatı içermemesinin yanı sıra cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve cinsiyet özellikleri nedeniyle ayrımcılığa olanak vermesi ile karakterize edilmiştir. Mevcut siyasi koşullar ve adada müzakereler sonucu bir anlaşmaya varılamaması nedeniyle süren bölünme dolayısıyla, adanın güneyindeki ve kuzeyinde LGBTİ hakları örgütleri, aktivist ve paydaşlar, ilgili yasaların değişmesi ve uluslararası alanda kabul edilmiş asgari standartlara getirilmesi bağlamında karar alıcı ve hükümet nezdinde yürüttükleri savunuculuk kampanyaları için ayrı ayrı mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Bu durum, ILGA-Europe Gökkuşuğu Endeksi'nde de belirtilmektedir. Her iki taraf kendi hedeflerine yönelmiş olsa da LGBTİ topluluğunda belirlenen amaç ve hedeflerle ilgili belli başlı benzerlikler bulunmaktadır. Bunlar şu şekildedir:

1. Trans ve İnterseks Hakları – Cinsel Kimliğin Yasal Olarak Tanınması

Birçok trans birey, kimliklerinde ve diğer resmî belgelerde yazılı olan yasal biyolojik cinsiyetleri, kendi cinsiyet kimlikleri arasındaki var olan uyumsuzluk nedeniyle günlük yaşamlarında problemlerle karşı karşıya kalmaktadır. Postaneden paket teslim almak, iş başvurusunda bulunmak, uçağa binmek ya da şikayet dilekçesi vermek gibi durumlarda sürekli olarak aşağılanmakta, yersiz şüphelerle karşılaşmak ve hatta şiddete uğramaktadırlar. Cinsel kimliğin tanınmasına yönelik prosedürlerin amacı, trans bireylere cinsiyet kimliklerinin yasal olarak tanınması hakkını vererek, bu tarz ağır ayrımcılık ve ayrıştırmaların önüne geçmektir. Cinsel kimliğin tanınması, idari bir işleminden ibaret değildir; birçok trans birey için itibarlı ve saygıdeğer bir hayat yaşayabilmek için hayati bir önem taşımaktadır (TGEU - Transgender Europe, n.d.).

GÜNEY

Trans ve İnterseks bireylerin resmî belgelerdeki cinsiyetlerini kendi beyanları doğrultusunda herhangi bir tıbbi müdahaleye gerek kalmadan değiştirmelerine, izin veren bir yasa için girişimler Accept-LGBTI Cyprus CY Derneği tarafından 2013 yılında başlatılmıştır. Kamuoyunda ilk kez bu konuya dikkat çekilmesi ise "Free To Be" sloganının kullanıldığı 2015 Kıbrıs Onur Yürüyüşü sırasında gerçekleşmiştir (Kamenou, 2019a). Örgüt, 2016 yılında, daha fazla yerel araştırma yapılabilmesi için Avrupa Konseyi (CoE) SOGI Birimi'nden yardım talep etti.

Bunun üzerine Avrupa Konseyi, iki araştırma çalışmasını da destekledi. Bunlardan biri Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki trans bireylerle ilgili yasal haklar, diğeri ise trans bireylerin sosyal koşullarıyla ilgiliydi. Buna ek olarak, 2017 yılında Malta ve Kıbrıs'tan hukuk uzmanları bir yasa tasarısı hazırlamaları için görevlendirildi. Söz konusu tasarı aynı yılın Kasım ayında Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'na sunuldu. Bahse konu tasarı, Adalet ve Kamu Düzeni Bakanlığı tarafından Mayıs 2008'de hazırlanan resmi yasa tasarısına temel teşkil etti. Yasa tasarısı, Hukuk Hizmetleri Birimi tarafından yapılan taleplerin yanı sıra kamuoyu ile istişare süreci sonucunda çok sayıda dönüşümden geçti. Hükümetin amacı, tasarıyı Kıbrıs Parlamentosu'na 2019 sonu itibarıyla sunarak ve tasarının 2020 yılı içinde Parlamento'da oylanmasını sağlamaktır.

Yasa tasarısı, kişinin kararına esas aldığından, tanınan hakları kullanmak isteyen kişilerden herhangi bir şekilde tıbbi müdahale istenmesi gerekmecektir. Tasarı, bireyin cinsiyet kimliğini ve adını tüm resmî belgelerinde değiştirme yükümlülüğünü devlete yüklerken, bireylerin belgeleri üzerinde değişiklik yapmaları adına diğer kamu kuruluşları ve özel kuruluşlara talepte bulunabilmesi için düzenlemeler getirilmesini şart koşturmaktadır. Sivil toplum, cinsiyet hanesi içermeyen kimlikler verilmesini de talep etmiştir ancak bu talep, kadınların emeklilik yaşı gibi cinsiyete bağlı bazı özel haklar tanıyan mevcut mevzuatla uyumsuz olduğu gerekçesiyle tasarının tartışılması sırasında reddedilmiştir.

KUZEY

Her ne kadar ilgili KKTC Yasaları, yani 2/1975 sayılı Doğum ve Ölümün Kaydedilmesi asanın 33(3) numaralı Maddesi üzerinde 2004 yılında yapılan 9/2004 numaralı değişiklik geçince, cinsiyet değişikliğine yönelik bir tıbbi prosedürden geçenlerin kendilerini yeniden kaydettirmelerine izin verse de ilgili uluslararası hukuk ve insan hakları enstrümanlarında tanımlanan asgari gereklilik ve hükümleri tam olarak karşılamaktan uzak kalmaktadır. KKTC'de, bu sebeple:

- Trans ya da cinsiyet kimliğini ikili cinsiyet içerisinde ifade etmeyen kişilerin ruh sağlığı sorunu var kabul edilerek psikiyatrik ilaca bağımlı kılınması ve sterilize edilmelerini gerektiren mevcut yasal mevzuat değiştirilmelidir.
- Trans bireylerin sadece kadın ya da erkek olarak kaydolmalarını gerektiren düzenlemeler kaldırılmalı ve üçüncü cinsiyet seçeneğini de tanıyan düzenlemelerin yanı sıra cinsiyet kimliği ifadesi temelinde beyan esas alınarak cin-

siyet hanesi olmayan kimlik kartlarının çıkarılması için yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

- c. Trans bireylerin cinsiyet kimliğini açıklama özgürlüğüne izin veren yasal düzenlemeler getirmelidir ve İnterseks bireylerin haklarını koruyan bir yasa çıkarmalıdır.
- d. Mevcut yasayı, cinsel kimliğin açıklanması konusunda ICD-11 tarafından tanımlanan standartlara uyumlu hale getirmelidir ve cinsiyet kimliğini açıklamanın bir patoloji olarak değerlendirildiği hükümleri ortadan kaldırmalıdır. Cinsiyet değiştirmek için tıbbi süreçlerden geçmiş olan insanların üreme haklarıyla ilgili yasal düzenlemeleri geçirmelidir ve yasal tanınma için sterilizasyon ön şartını, ilgili uluslararası insan hakları düzenlemelerine uygun şekilde yürürlükten kaldırılmalıdır. Dünya Sağlık Örgütü son yayınlanan ICD-11: Ruh Sağlığı Kılavuzu cinsiyet kimliği ifadesini bir hastalık olmaktan çıkarmıştır.

2. Trans ve İnterseks Hakları – Cinsiyet Değiştirme Ameliyatlarının Devlet Tarafından Karşılanması

Hem güneyde hem de kuzeyde cinsiyet değiştirme ameliyatlarının masraflarının ilgili kurumlar tarafından tam olarak karşılanması için taleplerde bulunmaktadır. Kıbrıs Cumhuriyeti'nde translara özel bazı sağlık hizmetleri, hormonlar ve psikolojik terapi şeklinde verilse de her iki toplumdaki kurumlar, trans bir bireyin cinsiyet değiştirme ameliyatı olmak istemesi durumunda bu ameliyatın masraflarını karşılamamaktadır. Bu tür ameliyatların Kıbrıs'ta herhangi bir yerde yapılmadığı göz önünde bulundurulduğunda, yurtdışında yapılan bu tür ameliyatların masraflarının devlet tarafından karşılanması gerekmektedir.

3. Tüp Bebek (IVF)

GÜNEY

Mevcut yasal çerçeve, hemcins çiftlerin IVF tedavisi almasını yasaklamakta ve sadece karşı cins (heteroseksüel) çiftlerin IVF tedavisi almasına izin vermektedir. Accept-LGBTİ Cyprus, ayrımcılığın özellikle lezbiyen çiftleri olumsuz etkilediğini belirterek yasanın değiştirilmesini talep etmektedir.

KUZEY

Kuzey Kıbrıs'ta IVF hakkında tam bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu yüzden, lezbiyen çiftler için IVF tedavisine erişim ve doğumdan sonra her iki birey için otomatik ebeveynlik hakkı tam olarak tanınmalıdır.

4. Evlilik Eşitliği

GÜNEY

Medeni birliktelikler, Kıbrıs Cumhuriyeti'nde 2015 yılında yasal olarak tanınmıştır. Yasa, medeni birliktelik yapan çiftlere (hemcins çiftler dahil) evli çiftlerin sahip olduğu haklarla eşit

haklar tanınması da evlat edin hakkını tanımamaktadır. Yasa ayrıca, yurtdışında gerçekleşmiş medeni birliktelik statüsünün tanınmasına olanak vermesine rağmen, hemcins çiftler/eşler arasında yurtdışında yapılmış resmi nikahları tanımamaktadır. Yurtdışında evlenmiş olan hemcins çiftlerin haklarını - örneğin, Kıbrıs vatandaşı olmayan bir partnerin (eşlerden birinin) Kıbrıs'ta ikamet ve çalışma iznine sahip olabilmesi ya da çiftler arasındaki mirasçılık haklarını - kullanabilmeleri için önce boşanmaları ve ardından medeni bir birliktelik kurmaları istenebilmektedir. Bu tür talepler, eşitlik ilkesini ihlal ettiğinden ve bu durumda bulunan hemcins çiftlerin resmi nikah hakkı tanınmalıdır.

KUZEY

Kuzey Kıbrıs anayasası, evliliği, bir erkek ve bir kadın arasındaki birliktelik olarak tanımlamaktadır. Avrupa ülkelerinin çoğunda ve bazı diğer ülkelerde (örneğin Tayvan ve Uruguay) hemcinsler arasındaki evlilikler veya medeni birliktelikler yasal olarak tanınmaktadır. Kuzey Kıbrıs'ta hemcins çiftlerin birlikteliğinin yasal olarak tanınması (evlilik veya medeni birliktelik) için gerekli yasal ve Anayasal düzenlemeler yapılmalıdır.

5. Evlat Edinme

Hemcins çiftlerin evlat edinmesi, şu anda hem güneyde hem de kuzeyde, çocukların çıkarları dikkate alınmayacak şekilde yasaklanmış durumdadır. Kıbrıs Cumhuriyeti'nde tek ebeveynin evlat edinmesine izin verilse de bu durum çok nadirdir. Kıbrıs'ın kuzeyinde tek ebeveyn evlat edinebilmekte ancak bunun uygulaması çok nadir olarak görülmektedir. Bu nedenle, hemcins çiftlere evlat edinme hakkı, adanın her iki kesiminde de sunulmalıdır.

6. Homofobik ve Transfobik Nefret Söylemi ve Nefret Suçu

GÜNEY

Kıbrıs Cumhuriyeti'nde homofobik, transfobik nefret söylemi, 2015 yılından bu yana suç kabul edilmektedir ve homofobi ve transfobi kaynaklı şiddet, mahkemelerin 2017'den bu yana ekstra cezalar vermesi için gerekeceği teşkil etmektedir.

2016 yılında Accept-LGBTİ Cyprus CY, Kıbrıs Başpiskoposunun homofobik beyanatlarının bu yasa çerçevesinde soruşturulmasını talep etmiş ancak Başsavcı bu talebi reddetmiştir. Daha sonra, 2019 yılında, Güzelyurt Piskoposunun homofobik beyanatlarının ardından oluşan infialli takiben bir soruşturma başlatılmış ancak bu soruşturma davaya dönüşmemiştir (Hatzivasilis, 2019). 2015 ile 2019 yılları arasında polis tarafından soruşturulan tek vaka budur. Bu nedenle, mevcut yasanın LGBTİ topluluğu homofobik veya transfobik söylemlere karşı korumadığı öne sürülebilir çünkü bir ceza kararı verebilmek için aranan suç gerekçesini ortaya koymak neredeyse imkansız hale gelmektedir. Bu sebepten, amacına uygun şekilde işlev görmesi için yasada gerekli değişikliklerin yapılması gerekmektedir.

KUZEY

2014'te Değiştirilen Ceza Yasası'nda cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde nefret söylemi ve nefret suçlarının yasaklanması sağlandıysa da Homofobiye destekleyen ya da hedef göstererek nefret söylemi yapan bulunan kişilere karşı herhangi bir dava açılmamıştır.

7. İstihdam

GÜNEY

Kıbrıs Cumhuriyeti'nden mevcut yasalar 1 Mayıs 2004'ten itibaren cinsel yönelim temelinde ayrımcılığı yasaklıyor olsa da cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, ve cinsiyet özellikleri temelindeki ayrımcılığın spesifik olarak yasaklanmasına ihtiyaç vardır.

KUZEY

Hem kamu hem de özel sektörde istihdamla ilgili mevcut yasalar, iş hayatında ayrımcılığa karşı asgari korumaları sağlayan özel yasal hükümleri içermemesinin yanı sıra cinsel yönelim ve cinsiyet kimlik temelinde (herhangi bir şekilde) aşağılamayı yasaklamamaktadır. Kıbrıslı Türk LGBTİ topluluğunun kısa ve orta vadeli başlıca hedeflerinden biri, LGBTİ bireylerin işyeri ve istihdam alanında korunmasına ilişkin ulusal yasaları uluslararası standartlar ve Avrupa standartlarıyla uyumlu hale getirmektir. Bazı amaçlar ve önerileri şöyle sıralayabiliriz:

Öncelikli hedef aşağıda bahsekonu ve 2014 yılından hazırlanan yasa tasarılarının Meclis gündemine alınarak yasalaştırılmasıdır. Bu yasa tasarıları:

- Eşitlik ve Ayrımcılık Yasa Tasarısı ile Mal ve Hizmetlerin Sağlanması ve Erişiminde Kadın Erkek Eşitliği ve Fırsat Eşitliği Yasa Tasarısıdır. Bu iki tasarı 2014 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanarak Meclise sunulmuştur. Her iki tasarıda da cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı yasaklama getiren, ve kişiler arasında eşitliği tesis edecek (eşit haklar, eşit fırsatlar ve hizmet ile mallara eşit erişim v.b.) maddeler yer almaktadır.
- Transbireylerin daha ağır ayrımcılığa maruz kalma olasılığı göz önünde bulundurulduğunda, bu kişileri koruyan daha kapsayıcı maddeler yukarıda bahsekonu yasalara eklenmelidir.

8. Rıza dışı "dönüştürme terapisi"

Rıza dışı "dönüştürme terapisi" bazı ülkelerde yasaktır ve son yıllardaki mahkeme kararları ile cinsiyet kimliği, ikili biyolojik cinsiyet kategorisine uyamayan bireylerin bedensel olarak genel geçer cinsiyet sistemine uygun hale getirilmeleri için tıbbi müdahaleye zorlanması net bir şekilde yasaklamıştır (BBC News, 2016). Kıbrıs'ta zorunlu "dönüştürme terapisini" yasaklayan düzenlemeler adanın her iki kesiminde de uygulamaya konmalıdır.

9. Ruh Sağlığı

Ruh sağlığının tanımını yapan ve ruh sağlığı alanında çalışanlar ve klinik psikologların LGBTİ bireylerle çalışırken takip edecekleri özel etik standartları belirleyen yasal düzenlemeler uygulamaya konmalıdır. LGBTİ bireylerin cinsel yönelimlerinden ya da cinsiyet kimliklerinden dönüşmeleri için ruh sağlığı uzmanları ve klinik psikologlar tarafından psikolojik dönüştürme terapisi gibi bir sürece sokulmaları yasaklanmalı ve cezalandırılmalıdır.

10. Okul ve Eğitim

LGBTİ bireyler, orta eğitimde çoğunlukla zorbalık ve aşağılamalara maruz kalmaktadır. Bununla karşı karşıya kalan LGBTİ bireyler hem ayrımcılık yaşamakta hem de görünmez olabilecek bir sosyal izolasyon ile de karşı karşıya kalmaktadır (Ethem, 2018). Bazı vakalarda, şiddet içeren saldırılar olabilmekte ve LGBTİ bireylerin hayatı ve güvenliği tehdit edilmektedir (Ethem, 2014). Uluslararası hukuk ve insan hakları standartlarına uyumlu düzenlemelerin yanı sıra cinsiyet politikaları, okullarda güvenli alanlar ve toplumsal cinsiyet temelinde dönüştürücü ve kapsayıcı okul ortamları ve müfredatları oluşturulmalı ayrıca bunun yanında zorbalık, taciz ve aşağılamaya karşı yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir (Çavuşoğlu, 2007). Son yıllarda, bazı ülkeler LGBTİ bireylerin haklarını savunmaları için danışmanlık sağlama konusunda standartlar koyan eğitim politikalarını benimsemekte ve LGBTİ tarihi lise müfredatında yer almaktadır. Bu akımla uyumlu bir şekilde, LGBTİ bireylere ayrımcılık, zorbalık, aşağılama ve tacizi yasaklayan yasal düzenlemeler hayata geçirilmek zorundadır. Okullarda, toplumsal cinsiyet ve insan hakları gibi dersler müfredata alınmalıdır.

11. Askerlik Hizmeti

Kuzey Kıbrıs'ta eşcinsel erkekler ve trans bireylerin orduda görev yapmasına izin verilmemektedir. Eşcinsel erkek veya trans birey olmak Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı tarafından bir ruh sağlığı hastalığı olarak tanımlanmaya devam etmektedir. LGBTİ bireylerin orduda ayrımcılığa uğramadan hizmet vermeleri için bir yasanın çıkarılması zorunludur. Askerlik hizmetini yapmamayı tercih edenler için bir vicdani ret yasanın çıkarılması zorunludur.

VII

SON DEĞERLENDİRMELER
VE SONUÇ

Bu raporda, Kıbrıs'taki LGBTİ bireylerin eşitlik ve ayrımcılığı önleyici yasalar çerçevesinde var olan haklarını ve bunları ne derece kullanıldığı ele alınmaktadır. Rapor, cinsiyet ve kendilerini ikili cinsiyet sisteminin dışında tanımlayan bireylerin tecrübelerinin sunarak, ayrımcılıkla mücadele etmek, herkes için eşitlik ve sosyal adaleti desteklemek için tesis edilen yasalar, politikalar ve kurumsal çerçeveyi esas alarak durum analizi yapmaktadır.

Kuzey Kıbrıs, LGBTİ hakları ve sosyal kabul görme açısından bölgesel ve uluslararası standartları karşılamaktan çok uzaktır. LGBTİ bireylerin eşitliğine yönelik gelişmeler, KKTC'nin tek taraflı bağımsızlık ilan eden bir devlet olduğu ve uluslararası toplum ve devletler tarafından resmi olarak tanınmadığı gerçeği ile daha da karmaşık bir hale gelmektedir. Bu nedenle, kuzeydeki LGBTİ aktivistleri ve sivil toplum, sosyal adalet ve demokratik değerlere bağlı olmalarına rağmen, bölgesel ve uluslararası sistemlerden, karşı karşıya kaldıkları, daha çok devlet merkezli olma eğilimi gösteren kötü muamelelere, ayrımcılıklara, eşitsizliklere karşı mücadeleye yönelik destek bulma konusunda ek zorluklarla yüzleşmektedirler.

Kuzey Kıbrıs, LGBTİ eşitliği ve ayrımcılıkla mücadelede arafta kalmış gibi bir izlenim vermektedir: Bir tarafta, adanın yeniden birleşmesini, mevcut siyasi tikanıklığın sona ermesini, Avrupalılaşmayı, demokratikleşmeyi ve LGBTİ hakları konusunda daha özgürlükçü bir yaklaşımı destekleyen kesimler bulunurken, diğer tarafta milliyetçi ve muhafazakar siyasi güçlerin amaçlarının yanında yer aldığı ve LGBTİ bireylerin hukuki ve hakiki eşitliğe kavuşmasına karşı çıkarların bulunmaktadır. Kuzeyde, LGBTİ bireylerin eşitliği ve yaşadıkları ayrımcılık konusundaki tartışmalar, rekabet halinde olan bu iki kesimin söylem ve duruşlarının yanı sıra politik bir dönüm noktası ve 2004 yılındaki olası AB üyeliği faktöründen de güçlü şekilde etkilenmiştir. AB'ye katılım ve adanın yeniden birleşmesi ihtimali, sivil toplumun ve sosyal ve sivil toplumun hareketinin oluşması ve sonuç olarak LGBTİ haklarını savunan hareketlerin de ortaya çıkmasına olanak tanımıştır.

Bununla birlikte, LGBTİ hakları temelli çalışmalar, savunuculuk ve politikaların daha da ileriye gitmesinde kilit rol oynayan ile ilgili bu dönüm noktasına rağmen, kuzeydeki yetkililer, LGBTİ bireylerin yaşam şartlarını iyileştirmek için yavaş, isteksiz ve küçük adımlar atmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılığın giderilmesi ve eşitliği sağlayacak yasaların ve yasal düzenlemeler

yapılması, günümüze gelindiğinde yerleşik uluslararası ve bölgesel standartlarının gerisinde kalmıştır. Sonuç olarak, kuzeydeki LGBTİ hakları ile uğraşan örgütler, paydaşlar ve aktivistler ayrımcılıkla ve temel insan hakları ihlalleri ile karşı karşıya kalmaktadır. Özetle, yasal, sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel olarak ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmekte ve toplumsal olarak soyutlanmaktadır. Bu nedenle, kuzeydeki yetkililer, yaşamın tüm alanlarında her türlü ayrımcılığı ortadan kaldırmak ve herkes için daha adil ve eşitlik temelinde bir toplum yaratmak adına yasal değişiklikleri uygulamaya koymak ve toplumdaki homofobi, bifobi, transfobi ve diğer damgalama ve tecrit yöntemleriyle ciddi anlamda mücadele eden sivil toplum örgütlerine destek vermelidirler.

LGBTİ politikaları, Kıbrıs Cumhuriyeti'nde de benzer şekilde, ulus devlet kimliği, toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kavramlarıyla ilgili yerel normlar ve söylemler ile AB normları ve söylemleri arasındaki çok katmanlı ve bu katmanlar arasındaki etkileşimin dinamiklerinin şekillendirdiği sosyo-politik ortam tarafından belirlenmiştir. Kurulduğu andan itibaren, AB kurumları ve uluslar ötesi LGBTİ STK'ları tarafından, takip ettikleri politika ve kullandıkları söylem ve pratiklerle desteklenen Accept-LGBTI Cyprus CY, LGBTİ haklarının tanınmasını sağlama konusunda göreceli olarak başarılı olmuştur. Bunun yanında, LGBTİ yaşamış olduğu eşitsizlik ile bu eşitsizliklere müdahale edebilmek adına yapılması gerekenlerle ilgili sosyal farkındalığı artırmak için önemli adımlar atmıştır. Bu süreçte, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin AB'ye katılımı ve Avrupalılaşma sürecinin bir sonucu olarak yerel aktivistlerin yaratılan fırsatları etkin bir şekilde kullanabiliyor olması önemlidir. Bu raporun da ortaya koyduğu gibi, ulusötesi söylem ve dinamikler yerel aktörler tarafından doğru şekilde kullanıldığında, LGBTİ'lerin konusunda bölgelerarası siyasi pratiklerini teşvik eden bir e bölgelerarası bir anlayışın gelişmesine ve olumlu ilerlemeler sağlanmasına yardımcı olabilir. Bu politika, giderek daha fazla güç kazanmakta ve iki kesimde de etkin temelde, heteroseksizm merkezli ve milliyetçilik odaklı kimlik ve kolektif bilincin ötesine geçmektedir. .

Bununla birlikte, LGBTİ eşitliği konusunda uygun düzenlemeler yapma ve LGBTİ konularını politik konular olarak önemli olduğu ve bu konuların siyasi erk tarafından gündeme alınabileceğine dair güncel hukuki ve siyasi gelişmeler olmasına rağmen, Kıbrıs'ta siyaset hala hetero-merkezci, milliyetçi ve sığ cinsiyet tanımı üzerinden şekillenmektedir. Kıbrıs Ortodoks Kilisesi piskoposları tarafından yapılan homofobik ve

transfobik açıklamalarla ilgili olarak, nefret söylemi yasasını uygulama konusundaki hiçbir adım atmamak bu durumun göstergesidir. Ayrıca, Kıbrıs Cumhuriyeti'nde insan hakları ihlalleri kavramı da etnik-ulusal bir Kıbrıs Rum toplumunun diğer etnik-ulusal düşmanlardan çektiği acılar temelinde tanımlanmaya devam ederken, devlet ve toplumsal olarak mevcut yapı tarafından cinsiyet ve cinsel yönelim ile cinsiyet kimliği temelinde bireylere karşı işlenen insan hakları ihlalleri görmezden gelinmektedir.

Tüm bunlara rağmen, gelinen nokta çok da kötü bir duruma işaret etmemektedir. Cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kimliği sadece otorite tarafından dayatılan pratiklere itaat edilen, düzenlenen ve bu pratikler ile sınırlanan, bir alan olmakla kalmamakta; aynı zamanda bir direniş alanı haline gelmektedir. Kıbrıs gibi etnik bölünmeler ve çatışmalarla karakterize edilen yerlerde, bu kavramların ötesinde LGBTİ aktivizmi, milliyetçi kimliğin dışlayıcı olan söylemlerini sarsabilmekte, daha kolektif ve kapsayıcı kimlik ve vatandaşlık anlayışının yerleşmesi için imkan yaratmaktadır. Diğer yerlerde olduğu gibi Kıbrıs'ta da LGBTİ bireylerin korunmasıyla ilgili ulusal düzeydeki hukuki ve politik çerçevelerdeki boşluklar, LGBTİ bireylerin eşitliğine karşı sosyo-ekonomik, siyasi ve kurumsal kesimlerin gösterdiği dirence karşı koyabilmek için bölgesel işbirlikleri geliştirmek ve yereldeki adaletsizliğe karşı koymak ve ulusötesi LGBTİ ağını güçlendirmek hedefiyle, LGBTİ politikalarının yeniden önem kazanması için bir fırsat penceresi yaratmıştır. Söz konusu LGBTİ hareketi ve siyasi örgütlenme; ulusal ve ulus-ötesi söylemlerin ve farklı dinamiklerin birleşmesi, bir biri ile karşılaşması ve nihayet uzlaşması açılan bu fırsat alanı sayesinde mümkün olabilmektedir (Kamenou, 2011; Kamenou, 2012; Kamenou, 2016; Kamenou, 2019a; Kamenou, 2019b; Kamenou, 2020).

Burada ortaya konulan bakış açıları, LGBTİ aktivistlerine, yasa ve siyaset yapıcılara, akademisyenlere, LGBTİ kuruluş ve politikalarının oluşmasındaki karmaşık süreci daha incelikli anlamaları ve ele almaları için yardımcı olabilir. Ayrıca yasal çerçevelerin ve politikaların ve LGBTİ bireylerinin yaşamlarını kökünden dönüştürecek şekilde geliştirilmesine zemin teşkil edebilecek değişimlerin oluşmasına öncülük edebilir. Bu bakış açıları ayrıca, genel geçer pratiklerden kurtulmak, yeni politik imkanların değerlendirilmesini sağlamak ve ülkede yeni gelişimlerin yapılması için faydalı bir kaynak olabilir.

Kıbrıs'taki LGBTİ hareketi ve bu hareketin içinde bulunduğu sosyal, siyasi ve kültürel çevre ile etkileşimi üzerinde çalışırken öğrenilen dersler, LGBTİ bireylere örgütlenme haklarını kullanma konusunda eşitlik ve fırsatların çok az sağlandığı diğer milliyetçi ve çatışmalardan etkilenen toplumlara da örnek teşkil ya da transfer edilebileceğinden dolayı çok önemlidir.

Liberal ve demokratik bir devlet olduğu iddia edilen Kıbrıs Cumhuriyeti, anti-LGBTİ propagandası ile demokratik prensipleri ortadan kaldırma girişimleri arasındaki bağlantıyı daha iyi görmeli ve bundan dolayı da LGBTİ topluluğunun insan haklarını hem yasal bakımdan hem de pratikte tanıma ve koruma noktasındaki çabalarına daha büyük destek vermelidir. Kıbrıs LGBTİ hareketinin, temsil ettiği bireylerin gözünde anlamını yitirmemesi için; tabandaki yerel aktörler birbirleriyle iletişim içinde olmalı ve kesimler arasında birbirini dışlama ve işbirliğinden imtina etme yönelimi aşarak, LGBTİ hakları ile ilgili konular siyasi gündemin ön sıralarına taşınmalıdır. Ancak bu sayede, aktivizm sığ ve katı kimlikler, hiyerarşik derecelendirme temelinde bireyleri farklı gruplara koyan düşünceleri yıkacak ve farklı sesler ve bakış açılarını içerecek hale gelecektir.

EK I

Kıbrıs Cumhuriyeti'nde 1960 ila 1998 yılları arasında yürürlükte olan ve eşcinsel ilişkiyi suç kabul eden Ceza Kanunu'ndan bir bölüm. "Doğaya Aykırı Suçlar", Ceza Kanunu'nda (154. Bölüm) şu şekilde tanımlanıyordu:

Ceza Kanunu (Bölüm 154)

Madde 171,

Herhangi bir kişi, herhangi bir kişiyle doğaya aykırı cinsel münasebette bulunursa; ya da bir erkeğin kendisiyle doğaya aykırı cinsel münasebette bulunmasına izin verirse, suç işlemiş olur ve beş yıl hapisle cezalandırılır.

Madde 172,

Önceki bölümde belirtilen suçlardan birini şiddet uygulayarak işleyen kişi suç işlemiş olur ve on dört yıl hapisle cezalandırılır.

Madde 173,

Bölüm 171'de belirtilen suçlardan herhangi birini işlemeye teşebbüs eden herhangi bir kişi suç işlemiş olur ve üç yıl hapisle cezalandırılır, eğer suç şiddet uygulanarak işlenmişse yedi yıl hapisle cezalandırılır.

EK II

Kıbrıs Türk yönetiminde 1975 ila 2014 yılları arasında yürürlükte olan Ceza Yasası'nın homoseksüelliği suç kabul eden bölümü:

Ceza Kanunu (Bölüm 154)

Madde 171,

Başka bir kişiyle cinsel ilişkiye girenler ya da (b) Bir erkeğin kendisiyle doğaya aykırı cinsel münasebette bulunmasına izin verenler, ağır suç işlemiş olur ve beş yıl hapisle cezalandırılır.

Madde 172,

Önceki bölümde belirtilen suçlardan birini zor (şiddet) kullanarak işleyen kişi ağır suç işlemiş olur ve on dört yıl hapisle cezalandırılır.

Madde 173,

Bölüm 171'de belirtilen suçlardan herhangi birini işlemeye teşebbüs eden herhangi bir kişi ağır suç işlemiş olur ve üç yıl hapisle cezalandırılır.

KAYNAKLAR

- Accept – LGBTI Cyprus & Queer Cyprus**, 2012. *Towards Inclusion: Healthcare, Education and the LGBT Community Conference Programme*. Nicosia, s.n.
- Accept – LGBTI Cyprus**, 2014. *Cyprus Pride 2014 Official Programme*. Nicosia: s.n.
- BBC News**, 2016. *Malta bans 'gay cure' conversion therapy*. [Çevrimiçi] Available at: <https://www.bbc.co.uk/news/world-europe-38230937> [%1 tarihinde erişilmiştir26 November 2019].
- Birth and Death Legislation**, 2/1975-(Article 33(3) amended 9/2014), 1975. [Çevrimiçi] Available at: <http://www.mahkemeler.net/birlestirilmis/2-1975.doc> [%1 tarihinde erişilmiştir12 November 2019].
- Case of Modinos v. Cyprus**, 1993. [Çevrimiçi] Available at: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"appno":\["15070/89"\],"itemid":\["001-57834"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) [%1 tarihinde erişilmiştir20 October 2019].
- Çavuşoğlu, H.**, 2007. <http://bianet.org/bianet/toplum/100161-kibrisin-kuzeyinde-lgbt>. [Çevrimiçi] Available at: <http://bianet.org/bianet/toplum/100161-kibrisin-kuzeyinde-lgbt> [%1 tarihinde erişilmiştirDecember 2019].
- Conservatives, L.**, 2013. *Conservative MEP secures decriminalisation of homosexuality in Northern Cyprus*. [Çevrimiçi] Available at: <https://www.lgbtconservatives.org.uk/news/conservative-mep-secures-decriminalisation-homosexuality-northern-cyprus> [%1 tarihinde erişilmiştir11 December 2019].
- Cyprus Bar Association**, 2019. Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας (*The Constitution of the Republic of Cyprus*). [Çevrimiçi] Available at: <http://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/syntagma/full.html> [%1 tarihinde erişilmiştir19 November 2019].
- Diez, T. & Tocci, N.**, 2009. *Cyprus: A Conflict at the Crossroads*. Manchester: Manchester University Press.
- Envision Diversity**, 2018. [Çevrimiçi] Available at: <http://www.yeniduzen.com/envision-diversity-bahar-sempozyumlari-basliyor-87280h.htm> [%1 tarihinde erişilmiştir27 November 2019].
- Ethemer, E.**, 2014. *Yaşadığımız Toplum 'Hoşgörülü' Değil*. [Çevrimiçi] Available at: <http://www.kibrispostasi.com/index.php/cat/35/news/148092> [%1 tarihinde erişilmiştir2019].
- Ethemer, E.**, 2018. *Tacizler durmalı*. [Çevrimiçi] Available at: <https://www.diyaloggazetesi.com/kibris/tacizler-durmali-h59799.html> [%1 tarihinde erişilmiştirDecember 2019].
- Evrpidou, S.**, 2013. *Honour for activist who battled two decades for gay rights*. [Çevrimiçi] Available at: <https://cyprus-mail.com/old/2013/12/17/honour-for-activist-who-battled-two-decades-for-gay-rights/> [%1 tarihinde erişilmiştir23 October 2019].
- Fasil 154 Ceza Yasası, M. 1.-7.**, 2014. [Çevrimiçi] Available at: http://www.mahkemeler.net/birlestirilmis/f_154.doc [%1 tarihinde erişilmiştir13 November 2019].
- Featherstone, K.**, 2000. Cyprus and the Onset of Europeanization: Strategic Usage, Structural Transformation and Institutional Adaptation. *South European Society and Politics*, 5(2), pp. 141-164.
- H.Ç. vs Turkey** (2014).
- Hatzivasilis, M.**, 2019. Πόρισμα Αστυνομίας: Αθώος ο μητροπολίτης Μόρφου (*Police report: Innocent is the Bishop of Morphou*). [Çevrimiçi] Available at: <http://www.philenews.com/koinonia/eidiseis/article/773439/porisma-astynomias-athoos-o-mitropolitis-morfoy> [%1 tarihinde erişilmiştir21 November 2019].
- Helfferich, B. & Kolb, F.**, 2001. Multilevel Action Coordination in European Contentious Politics: The Case of the European Women's Lobby. %1 içindeD. Imig & S. Tarrow, düz. *Contentious Europeans: Protest and Politics in an Emerging Polity*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield, pp. 143-162.
- Human Dignity Trust**, 2019. [Çevrimiçi] Available at: https://www.humandignitytrust.org/wp-content/uploads/resources/HDT-TRNC-Report_web.pdf [%1 tarihinde erişilmiştir26 November 2019].
- Human Dignity Trust**, 2019. *Reform of the Discriminatory Sexual Offences Laws in the Commonwealth and Other Jurisdictions: Case Study of Northern Cyprus*, s.l.: Human Dignity Trust.
- ILGA-Europe**, 2009. *ILGA-Europe*. [Çevrimiçi] Available at: <https://ilga-europe.org/what-we-do/our-work-supporting-movement/funder/ilga-europes-documentation-and-advocacy-fund-4> [%1 tarihinde erişilmiştir3 November 2019].
- ILGA-Europe**, 2011. *Rainbow Europe Country Index, May 2011*. [Çevrimiçi] Available at: https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/map-b_side.pdf [%1 tarihinde erişilmiştir20 November 2019].
- ILGA-Europe**, 2013. ILGA-Europe, Cyprus – ILGA-Europe Annual Review 2013.[Online] Available at: <https://www.refworld.org/pdfid/5195f1160.pdf> [Accessed 20 November 2019].
- ILGA-Europe**, 2019. *ILGA-Europe Rainbow Map Index*. [Çevrimiçi] Available at: https://www.ilga-europe.org/sites/default/files/Attachments/rainbowmap2019online_0_0.pdf [%1 tarihinde erişilmiştir20 11 2019].
- Jenkin, M.**, 2012. *Gay Star News*. [Çevrimiçi] Available at: <https://www.gaystarnews.com/article/cashman-calls-end-gay-ban-northern-cyprus160412/> [%1 tarihinde erişilmiştir17 November 2019].
- Johnson, P.**, 2012. *BBC News*. [Online] Available at: <https://www.bbc.com/news/world-europe-16840318> [Accessed 25 November 2019].
- Kamenou, N.**, 2011. *Queer in Cyprus: National Identity and the Construction of Gender and Sexuality*. %1 içindeL. Downing & R. Gillet, düz. *Queer in Europe*. Surrey; Burlington, VT: Ashgate, pp. 25-40.
- Kamenou, N.**, 2012. *"Cyprus is the Country of Heroes, Not of Homosexuals": Sexuality, Gender and Nationhood in Cyprus. PhD Dissertation*, London: King's College London. Available at: [https://kclpure.kcl.ac.uk/portal/en/persons/nayia-kamenou\(56025d9e-216f-43d4-a117-30872af09927\)/theses.html](https://kclpure.kcl.ac.uk/portal/en/persons/nayia-kamenou(56025d9e-216f-43d4-a117-30872af09927)/theses.html).
- Kamenou, N.**, 2016. *Sexual Politics-Party Politics: The Rules of Engagement in the Case of Cyprus*. %1 içindeG. Charalambous & C. Christophorou, düz. *Party-Society Relations in the Republic of Cyprus: Political and Societal Strategies*. London; New York, NY: Routledge, pp. 129-148.
- Kamenou, N.**, 2019a. *Difficult Intersections: Nationalism and the LGBTIQ Movement in Cyprus*. %1 içindeE. Evans & E. Lepinard, düz. *Intersectionality in Feminist and Queer Movements: Confronting Privileges (Routledge Advances in Feminist Studies and Intersectionality)*. London; New York, NY: Routledge.
- Kamenou, N.**, 2019b. *Feminism in Cyprus: Women's Agency, Gender, and Peace in the Shadow of Nationalism. International Feminist Journal of Politics. Online first. DOI: 10.1080/14616742.2019.1687000*.
- Kamenou, N.**, 2019c. *Sexuality, Gender and the (Re)Making of Modernity and Nationhood in Cyprus. Women's Studies International Forum*, Cilt 74, pp. 59-67.
- Kapsou, Margarita; Christophi, Anna; Epaminoda, Maria**, 2011. *Sexual Orientation in Cyprus: Mapping the Sociopolitical Climate, Experiences and Needs*, s.l.: Accept LGBTI CY; Cyprus Family Planning Association.
- Kibris Gazetesi**, 2018. [Çevrimiçi] Available at: <https://www.kibrisgazetesi.com/kultur-sanat/alman-kuir-film-festivali-basliyor-h37798.html> [%1 tarihinde erişilmiştir26 November 2019].
- Kibris Postası, G.**, 2011. *Kibris Postası*. [Çevrimiçi] Available at: https://www.kibrispostasi.com/c35-KIBRIS_HABERLERI/n64950-TDP-dogaya-aykiri-iliski-yasasinin-iptali-icin-Bozere-onerge-sundu [%1 tarihinde erişilmiştir25 November 2019].

- Kuzey Kıbrıs Anayasası**, 1975. *Mahkemeler*. [Çevrimiçi]
Available at: <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/anayasa/aing.doc>
[%1 tarihinde erişilmiştir17 November 2019].
- Kyris, G.**, 2011. Turkey, Cyprus and the Turkish Cypriot political parties: the ephemeral. *Turkish policy quarterly*, 10(2), pp. 97-105.
- Mantis, S.**, 2014. Εφαρμογή Συμμετοχικής Δράσης - Ένα πειραματικό ταξίδι στις πραγματικότητες της ΛΟΑΤ κοινότητας της Κύπρου (Implementation of Participatory Action - An experimental trip to the realities of the Cyprus LGBT community). In: Σεξουαλικότητες: Απόψεις, Μελέτες και Βιώματα στον Κυπριακό και Ελλαδικό χώρο (*Sexuality: Views, Studies and Experiences in the Cypriot and Greek space*). Athens, Greece: Colourful Planet.
- Marks, G. & McAdam, D.**, 1999. On the Relationship of Political Opportunities to the Form of Collective Action: The Case of the European Union. %1 içindeD. della Porta, H. Kriesi & D. Rucht, düz. *Social Movements in a Globalizing World*. New York, NY: St. Martin's Press, pp. 97-111.
- Ombudsman**, 2017. *Ombudsman*. [Çevrimiçi]
Available at: <https://ombudsman.gov.ct.tr/BA%C5%9EVURU-RAPORLARI/ArtMID/38993/ArticleID/94269/Ombudsman-Emine-Dizdarl%C4%B1-Envision-Diversity-Derne%C4%9Finin-raporunu-yay%C4%B1nla%C4%B1>
[%1 tarihinde erişilmiştir26 November 2019].
- Penal Legislation (Ch. 154/151F,152G,172)**, 2014. [Çevrimiçi]
Available at: http://www.mahkemeler.net/birlestirilmis/f_154.doc
[%1 tarihinde erişilmiştir11 November 2019].
- PlanetOut**, 1998. *Cyprus Repeals Sodomy Law*. [Çevrimiçi]
Available at: <https://web.archive.org/web/20030712083343/http://www.planetout.com/news/article.html?1998/05/21/1>
[%1 tarihinde erişilmiştir23 October 2019].
- Polycarpou, D.**, 2010. *Country Report 1, 2010: On the Situation of LGBT People in Cyprus.*, s.l.: s.n.
- Psilides, C.**, 2014. *Cyprus Rally to run through north Nicosia*. [Çevrimiçi]
Available at: <https://cyprus-mail.com/old/2014/09/04/cyprus-rally-to-run-through-north-nicosia/>
[%1 tarihinde erişilmiştir3 November 2019].
- Psilides, C.**, 2014. *Gay pride parade irks Holy Synod*. [Çevrimiçi]
Available at: <https://cyprus-mail.com/old/2014/05/16/gay-pride-parade-irks-holy-synod/>
[%1 tarihinde erişilmiştir20 October 2019].
- Queer Cyprus**, 2007. <https://www.queercyprus.org/en/>. [Online] available at: <https://www.queercyprus.org/en/> [Accessed 23 December 2019].
- Queer Cyprus**, 2008. <https://www.queercyprus.org/en/history-of-qca/>. [Online] available at: <https://www.queercyprus.org/en/> [Accessed 23 December 2019].
- Queer Cyprus, 2010 <https://www.queercyprus.org/en/solidarity-and-networking-conference-cyprus-2010>. [Online] available at: <https://www.queercyprus.org/en/> [Accessed 23 December 2019].
- Queer Cyprus**, 2010. <https://www.queercyprus.org/en/history-of-qca/>. [Online] available at: <https://www.queercyprus.org/en/> [Accessed 23 December 2019].
- Queer Cyprus**, 2011. <http://www.queercyprus.org/tr/farkli-aileler-ayni-sevgi/>. [Online] Available at: <http://www.queercyprus.org/tr/farkli-aileler-ayni-sevgi/> [Accessed 23 December 2019].
- Queer Cyprus**, 2011. <https://www.queercyprus.org/en/history-of-qca/>. [Online] available at: <https://www.queercyprus.org/en/> [Accessed 23 December 2019].
- Queer Cyprus**, 2012. <http://www.queercyprus.org/en/2012/04>. [Online] available at: <https://www.queercyprus.org/en/> [Accessed 23 December 2019].
- Queer Cyprus**, 2012. <https://www.queercyprus.org/en/history-of-qca/>. [Online] available at: <https://www.queercyprus.org/en/> [Accessed 23 December 2019].
- Queer Cyprus**, 2015. <https://www.queercyprus.org/en/unspoken/>. [Online] available at: <https://www.queercyprus.org/en/> [Accessed 23 December 2019].
- Queer Cyprus**, 2015. Queer Cyprus Media Campaign, <https://www.queercyprus.org/en/unspoken/>. [Online] available at: <https://www.queercyprus.org/en/> [Accessed 23 December 2019].
- Queer Cyprus**, 2017. [Çevrimiçi]
Available at: <https://www.queercyprus.org/en/unspoken/>
[%1 tarihinde erişilmiştir27 November 2019].
- Queer Cyprus**, 2017. Speak the Unspoken Conference <https://www.queercyprus.org/en/speak-the-unspoken-conference-on-lgbti-equality-and-countering-discrimination-in-cyprus/>. [Online] Available at: <https://www.queercyprus.org/en/unspoken/> [Accessed 27 November 2019].
- Queer Cyprus**, 2019. Queer Cyprus EU Projects, [Online] available at: <https://www.queercyprus.org/en/> [Online] Available at: <https://www.queercyprus.org/en/> [Accessed 27 November 2019].
- Queer Cyprus**, 2019. United By Colours, [Online] available at: <https://www.queercyprus.org/en/united-by-colours/> [Online] Available at: <https://www.queercyprus.org/en/> [Accessed 27 November 2019].
- Sexual Offences Act 1967 (Ch.60)**, tarih yok [Çevrimiçi]
Available at: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1967/60/pdfs/ukpga_19670060_en.pdf [%1 tarihinde erişilmiştir1 November 2019].
- Shortbus Movement**, 2009. <https://shortbusmovement.org/actions/movie-screenings-film-gosterimleri/>. [Online] available at: <https://shortbusmovement.org/> [Accessed 23 December 2019].
- TGEU - Transgender Europe**, tarih yok *Legal Gender Recognition*. [Çevrimiçi]
Available at: <https://tgeu.org/issues/legal-gender-recognition/>
[%1 tarihinde erişilmiştir25 November 2019].
- The Adoption Law**, 1954. *Mahkemeler*. [Çevrimiçi]
Available at: http://www.mahkemeler.net/birlestirilmis/f_274.doc
[%1 tarihinde erişilmiştir22 November 2019].
- Yannakoudakis, M.**, 2013. *London MEP welcomes progress in Cyprus gay ban repeal*. [Çevrimiçi]
Available at: <http://www.marinayannakoudakis.com/london-mep-welcomes-progress-in-cyprus-gay-ban-repeal/>
[%1 tarihinde erişilmiştir26 November 2019].
- Yenidüzen**, 2014. <http://www.yeniduzen.com/magemde-benim-cocugum-44009h.htm>. [Online] available at: <http://www.yeniduzen.com/> [Accessed 23 January 2019].
- Yenidüzen**, 2016. 17th May Organisation Committee <http://www.yeniduzen.com/onur-yuruyusu-17-mayista-63755h.htm> [Online] available at: <http://www.yeniduzen.com/> [Accessed 23 January 2019].
- <http://www.yeniduzen.com/onur-yuruyusu-17-mayista-63755h.htm>
- Yenidüzen**, 2018. <http://www.yeniduzen.com/alman-kuir-film-festivali-basliyor-99728h.htm> [Online] available at: <http://www.yeniduzen.com/> [Accessed 23 January 2019].
- YKP FEM**, 2012. <https://www.ykp.org.cy/2012/11/ykp/ilga-avrupa-escinselligin-suc-sayildigi-tek-bolge-kibrisin-kuzeyi/>
- YKP FEM**, 2010. <https://www.ykp.org.cy/2010/08/ykp/ykp-fem%E2%80%99den-mekup/>. [Online] available at: <https://www.ykp.org.cy/> [Accessed 23 December 2019].
- YKP FEM**, 2012. <https://www.ykp.org.cy/2012/11/ykp/ilga-avrupa-escinselligin-suc-sayildigi-tek-bolge-kibrisin-kuzeyi/>. [Online] available at: <https://www.ykp.org.cy/> [Accessed 23 December 2019].
- Νόμος που προνοεί για τη σύναψη Πολιτικής Συμβίωσης (Ν184(Ι)/2015)**, 2015. s.l.:s.n.
- Ο περί Ποινικού Κώδικα Νόμος (ΚΕΦ.154/99Α) - Penal Legislation (Ch. 154/99A)**, 2015. [Çevrimiçi]
Available at: http://www.cylaw.org/cgi-bin/open.pl?file=nomoi/enop/ind/0_154/section-sc6b5f2a28-2aba-4385-6ce7-07d5b97c9d6f.html
[%1 tarihinde erişilmiştir22 November 2019].
- Ο περί Προσφύγων Νόμος του 2000 (6(Ι)/2000) - The Refugee Law of 2000 (6 (I) / 2000)**, 2000. *Cyprus Bar Association*. [Çevrimiçi]
[%1 tarihinde erişilmiştir26 November 2019].

YAZARLAR HAKKINDA

Nayia Kamenou Media Yöneylem Merkezi Direktör Yardımcısı ve İngiltere, Leicester De Montfort Üniversitesi (DMU) Uygulamalı Sosyal Bilimler Fakültesi'nde VC2020 Kıdemli Öğretim Üyesidir. Dr. Kamenou, DMU'ya katılmadan önce King's College Londra, Helen Kültürü Araştırmaları Merkezi'nde misafir araştırmacı, Kıbrıs Üniversitesi Sosyal ve Siyasal Bilimler Fakültesi'nde Öğretim Görevlisi olarak görev yapmıştır. Araştırmaları genel olarak cinsiyet ve cinsellik konularına odaklanmaktadır.

Costa Gavrielides Accept-LGBTI Cyprus-CY kurucularındandır ve 2012'den 2017'ye kadar örgütün ilk seçilmiş başkanı olarak görev yapmıştır. Ayrıca, 2014 ile 2018 yılları arasında ILGA-Europe'un yönetim kurulu üyeliğinde bulunmuştur. 2014 yılında gerçekleşen ilk Kıbrıs Onur Festivali'ni yönetmiş ve 2017 yılına kadar bu göreve devam etmiştir. Kıbrıs'ta 2015 yılında yürürlüğe giren Medeni Birliktelik yasaının çıkarılması ve homofobik ve transfobik nefret söylemlerinin ve şiddetin suç haline getirilmesi için yoğun çaba sarf etmiştir. 2018 yılından itibaren Çok Kültürlülük, Kabullenme ve Çeşitliliğe Saygı ile ilgili meselelerde Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın danışmanlığını yapmaktadır. Ayrıca, Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Resmi Cinsiyet Tanıma Yasası'nın yürürlüğe girmesini aktif olarak savunmaktadır.

Enver Ethemer Bağımsız Araştırmacı ve Kuzey Kıbrıs'taki bir LGBTİ örgütü olan Envision Diversity 'nin kurucularındandır. Enver, Homofobiye Karşı İnisiyatifi'nde aktif rol almış ve eşcinsel ilişkilerin suç olmaktan çıkarılması için aktif olarak çalışmıştır. Enver ayrıca, Kuzey Kıbrıs'ta diğer sivil toplum örgütlerinde aktif rol almış ve daha çok LGBTİ hakları, cinsiyet eşitliği, cinsel sağlık ve dezavantajlı grupların insan haklarını savunmak ve farkındalık oluşturmak üzerine yoğunlaşmaktadır. Enver ayrıca Mayıs 2011, 2014 ve 2015 yıllarında Yenidüzen gazetesinin hafta sonu eki olarak yayınlanan GAILE dergisinde Uluslararası Homofobi, Transfobi ve Bifobi günü dolayısıyla yayımlanan eklerin editörlüğünü yapmıştır. Eğitim Bakanlığı tarafından reddedilen ve Ombudsmana giden ilk LGBT davası olan Liselerde LGBTİ projesinin geliştirilmesinde rol almış ve bunun yanı sıra birçok LGBT, toplumsal cinsiyet ve benzeri projelerde görevlerde bulunmuştur, araştırmalarında cinsiyet, cinsellik ve insan haklarına yoğunlaşmaktadır.

Okan Bullici psikoloji mezunu Kuzey Kıbrıs'ta bir LGBTİ örgütü olan Envision Diversity 'nin kurucularındandır. Okan, Kuzey Kıbrıs'ta ruh sağlığı, LGBTİ ve insan hakları meselelerinde ilerleme sağlanması için aktif şekilde çalışmaktadır. Psikoloji öğrencileri, avukatlar, sosyal hizmet çalışanları gibi çeşitli meslek grupları için cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği ve çeşitlilik konularında etkinlikler, seminerler ve eğitimler düzenlemektedir. Bunun yanında, Girne Belediyesi ile işbirliği içerisinde kadın hakları alanında toplumsal cinsiyetle ilgili faaliyetler organize etmiştir ve birçok diğer projede proje asistanı olarak görev yapmıştır. Okan, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve toplumsal cinsiyet bağlamında birçok sunum ve atölyede konuşmacı olmuştur.

KÜNYE

Friedrich Ebert Vakfı
Kıbrıs Bürosu
20 Stasandrou, Apt. 401 | 1060 Nicosia | Cyprus

Sorumlu Kişi:
Hubert Faustmann | Direktör
Telefon: +357 22 37 73 36
E-mail: office@fescyprus.org
www.fescyprus.org

Email:
office@fescyprus.org

© Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) 2019
Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkını sahibi/sahiplerinin yazılı izni olmaksızın yeniden üretilemez, bir bilgi erişim sistemine depolanamaz ya da elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da diğer yöntemlerle ya da biçimlerde kullanılamaz.

KIBRIS LGBTİ HAREKETİ

Aktivizm, Hukuk Ve İki Kesimdeki Değişim

Kıbrıs'ta sömürgecilik, adanın bölünmüşlüğü ve muhafazakâr olan toplumsal ve politik tutumlar, LGBTİ hareketinin oluşumu ve gelişimini sekteye uğratmıştır. 2004 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği'ne (AB) katılması, ikiye bölünmüş olan adanın her iki tarafında yer alan LGBTİ gruplarının örgütlenmesini kolaylaştıracak politik bir fırsat penceresi yaratmıştır. Avrupa Birliği ve bölgesel LGBTİ çatı örgütlerinin sağladığı fayda ve fırsatlardan yararlanan Kıbrıslı Rum ve Türk LGBTİ aktivistleri, adanın güneyinde ve kuzeyinde adadaki politik durumdan bağımsız LGBTİ hakları için ayrı ayrı baskı oluşturmuş ve LGBTİ eşitliği için ortak çaba göstermişlerdir. Buna rağmen, Kıbrıs'ta LGBTİ kişilerin hakları hâlâ gelişme

aşamasındadır. Kuzeyde hemcinsler arasındaki ilişkiler suç olmaktan çıkarılmış olmasına rağmen, 2000'li yılların ortalarında adanın yeniden birleşmesi ve kuzeyin AB'ye katılması umutlarının yarattığı ivmenin azalması ile birlikte LGBTİ haklarındaki gelişme yavaşlamış, bunun yanında değişen siyasi gündemlerin kısılcasına ve politik ve siyasi yapıdaki değişime karşı dirence takılmıştır. LGBTİ hakları bağlamında Kıbrıs Cumhuriyeti'nde, homoseksüelliğin suç olmaktan çıkarılması, nefret suçu yasası, hemcinsler arasında evlilikler ve cinsel kimlikle ilgili yasanın hayata geçirilmesi gibi daha olumlu adımlar atılmıştır. Ancak, otoriteler ve politik aktörler ulusal yasaların Avrupa Birliği ile uluslararası hukuk standartlarıyla uyumlu hale ge-

tirilmesi konusunda yavaş ve isteksiz davranmaktadırlar. Bunun yanında, LGBTİ bireylerin sosyal ve kültürel olarak dışlanmasına ve ayrımcılığa maruz kalmasına karşı devletin alması gereken önlemler de sınırlı kalmaktadır. Buna rağmen, LGBTİ hareketi ve hakları bağlamında geçmişe oranla göreceli olarak bir ilerleme kaydedilmiştir. Bunun en önemli göstergesi ise, 2010'lu yılların başından itibaren tüm Kıbrıs'ı temsil eden bir LGBTİ hareketi oluşması yanında, LGBTİ bireylerin hem yasal olarak tanınması hem de etnik, sınıf, ırk, cinsiyet, cinsel kimlik ve bunlara bağlı toplumsal normları ve heteroseksist yapıları aşacak eşitlik ve sosyal adaletin sağlanması için sarf edilen çabaların sürekli olarak artmasıdır.